

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi varhaiskasvatuslakia siten, että esitys mahdollistaisi sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (sosionomi, ylempi AMK) suorittaneen henkilön kelpoisuuden toimia päiväkodin johtajana. Lisäksi muutetaan henkilöstön kelpoisuutta koskevaa siirtymäsäännöstä.

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) suorittanut, jolla on myös varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, voisi saada päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan kelpoisuuden suoritettuaan esityksessä ehdotetut lisäopinnot.

Esityksen tavoitteena on joustavoittaa kelpoisuuden saavuttamista päiväkodin johtajan tehtävään. Vaadittavat lisäopinnot vahvistaisivat päiväkodin johtajan työssä tarvittavaa pedagogista ja didaktista osaamista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2030.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
1.2.1 Päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista selvittänyt työryhmä	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	7
2.1 Päiväkodin johtaja.....	7
2.1.1 Päiväkodin johtajan perustehtävä ja päiväkodin johtajan tehtävässä vaadittava osaaminen.....	7
2.1.2 Päiväkodin johtajien määrä	8
2.1.3 Nykyisten päiväkodin johtajien kelpoisuus vuonna 2030	9
2.1.4 Päiväkodin johtajien ennakoitu eläköityminen	9
2.1.5 Päiväkodin johtajien työmarkkinavirrat 2021–2022	9
2.1.6 Kelpoisten päiväkodin johtajien varanto	10
2.1.7 Päiväkodin johtajien tarpeen kehitys ennustetun väestökehityksen valossa	10
2.1.8 Vuosittain aloittavien ja valmistuvien kasvatustieteen maisterivaiheen opiskelijoiden määrä	11
2.1.9 Päiväkodin johtajiin liittyviä selvityksiä, arviointeja ja tutkimuksia	11
2.1.10 Yhteenveto päiväkodin johtajatilanteesta.....	15
2.2 Lainsäädäntö	16
2.2.1 Varhaiskasvatuslaki	16
2.2.2 Säänneltyihin ammatteihin sovellettava EU-taustainen sääntely	17
2.3 Kasvatustieteen maisterikoulutus yliopistoissa ja sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa.....	17
2.3.1 Kasvatustieteen kandidaatti- ja maisterikoulutus yliopistoissa	17
2.3.2 Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa	19
3 Tavoitteet	22
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	22
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	22
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	22
4.2.2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon	23
4.2.3 Vaikutukset lapsiin.....	24
4.2.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	24
4.2.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset	25
4.2.6 Muutetun ammattisääntelyn suhteellisuusarviointi	26
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	28
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	28
5.2 Pohjoismainen lainsäädäntö	28
6 Lausuntopalaute	29
7 Säännöskohtaiset perustelut	29
7.1 Varhaiskasvatuslaki	29
8 Lakia alemman asteinen sääntely	29

9 Voimaantulo	29
10 Toimeenpano ja seuranta	30
11 Suhde muihin esityksiin.....	30
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	30
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	30
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	30
LAKIEHDOTUS	32
varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta	32
LIITE	34
RINNAKKAISTEKSTI.....	34
varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta	34

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Orpon hallitusohjelman mukaisesti ”hallitus sitoutuu varhaiskasvatuslain mukaiseen lapsen oikeuteen pedagogisesti johdettuun ja toteutettuun varhaiskasvatukseen”. Lisäksi hallitusohjelman kirjauksen mukaan ”mahdollistetaan varhaiskasvatuksen johtajan tehtävässä toimiminen myös varhaiskasvatuksen sosionomi YAMK-tutkinnolla huolehtien riittävästä pedagogisesta ja didaktisesta osaamisesta.”

Todettakoon, että hallitusohjelman kirjauksella varhaiskasvatuksen johtajasta tarkoitetaan päiväkodin johtajaa. Varhaiskasvatuksen sosionomi YAMK:lla puolestaan tarkoitetaan niitä, jotka ovat suorittaneet sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) ja joilla on sen lisäksi sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK), joka sisältää tai jota on täydennetty varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneilla vähintään 60 opintopisteen laajuisilla opinnoilla.

Päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoisuusvaatimuksena tällä hetkellä kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään tai kelpoisuus varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito. Kelpoisuusvaatimus muuttuu 1.1.2030, jolloin kelpoisuusvaatimuksena päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito. Tätä vuonna 2030 voimaan tulevaa kelpoisuusvaatimusta väljennettäisiin siten, että päiväkodin johtajan kelpoisuuden voisi saavuttaa myös suorittamalla sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) ja sen lisäksi riittävät pedagogiset ja didaktiset opinnot. Lisäksi siirtymäsäännöstä laajennettaisiin siten, että kelpoisuus säilyisi myös siinä tilanteessa, jossa henkilö on toiminut kelpoiseksi katsottuna päiväkodin johtajana ajalla 2.9.2018–31.12.2029.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön osastolla.

Osana hallitusohjelman toimeenpanon valmistelua opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti syksyllä 2023 alustavia kuulemisia keskeisille sidosryhmille. Kuulemisten tavoitteena oli saada näkemyksiä hallitusohjelman kirjauksesta koskien päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista. Kuultavina tahoina olivat Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, ammattikorkeakoulujen edustus, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ja Varhaiskasvatuksen opettajien liitto VOL. Alustavassa kuulemisessa kävi esiin, että näiden eri tahojen näkemykset hallitusohjelman kirjaukseen ovat hyvin erimielisiä. Arene ja ammattikorkeakoulut kannattivat kirjausta, kun puolestaan OAJ ja VOL eivät.

Päiväkodin johtajan kelpoisuutta koskeva hallitusohjelmakirjaus on poikanut opetus- ja kulttuuriministeriölle useita oma-aloitteisia kirjelmiä ja kannanottoja eri tahoilta. Myös näiden osalta eri tahojen näkemykset, mielipiteet ja ratkaisuehdotukset hallitusohjelmakirjaukseen eroavat merkittävästi keskenään. Muun muassa varhaiskasvatuksen professorit eri yliopistoista,

varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen edustajat, joukkovarhaiskasvatuksen yliopistotutkijoita, Huvudstadregionens Lärare inom småbarnspedagogik (HuLis r.f), Opetusalan johdon neuvottelukunta yhdessä päiväkodin johtajien kanssa sekä Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry vetosivat asiaansa perustellen, että hallitusohjelman kirjausta ei toteutettaisi ja päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimus säilytettäisiin siinä muodossa, jossa se on varhaiskasvatuslaissa tulossa voimaan 1.1.2030 eli kasvatustieteen maisterin tutkintona. Sen sijaan ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (Arene), Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Kunta- ja hyvinvointialueiden työnantajat (KT) sekä Kuntaliitto yhteisessä kannanotossaan puolsivat hallitusohjelman kirjausta.

1.2.1 Päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista selvittänyt työryhmä

Osana pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa opetus- ja kulttuuriministeriö asetti päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista selvittävän työryhmän toimikaudelle 2.6.2025–31.1.2026.

Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus varhaiskasvatuksen sosionomin, joka on suorittanut sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), riittävistä yliopistossa suoritettavista pedagogisista ja didaktisista lisäopinnoista (ml. harjoittelu, opinnäytetyö) päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamiseksi. Lisäksi työryhmän tuli laatia ehdotus varhaiskasvatuslakiin päiväkodin johtajaa koskevaan kelpoisuussääntelyyn mahdollisesti tarvittavista muutoksista. Ehdotuksen laatimisessa tuli huomioida ehdotuksen vaikutukset sekä asiaan vaikuttavat varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä ja työmarkkinatilanteessa tapahtuneet muutokset, tutkimus-, arviointi- ja tilastotieto sekä asiaan liittyvät muut tarkoituksenmukaiset selvitykset.

Työryhmässä kerättiin sen toiminnan aikana laaja tietopohja lisäopintokokonaisuuden määrittelemisen taustaksi nykyisen lainsäädännön perusteluista, kasvatustieteen maisterin tutkinnosta, sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnosta ja ylemmästä ammattikorkeakoulututkinnosta, päiväkodin johtajan perustehtävästä ja työhön kohdistuvista odotuksista sekä nykyisestä ja arvioidusta päiväkodin johtajien saatavuudesta. Työryhmä kuuli myös asiantuntijoita ja sidosryhmiä sekä tarkasteli useiden selvitysten, arviointien ja tutkimusten tuloksia.

Työryhmän järjestämä kuuleminen

Kuulemista varten seuraavilta tahoilta pyydettiin kirjallinen lausunto työryhmän työn tueksi: Kunta- ja hyvinvointialueyöntantajat, Suomen Vanhempainliitto, Riksförbundet Hem och Skola i Finland, Opetushallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Aluehallintovirastot, Finlands svenska lärarförbundet, Suomen ylioppilaskuntien liitto, Suomen opiskelijakuntien liitto, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Opettajankoulutusfoorumi sekä Opetusalan johdon neuvottelukunta. Näistä tahoista seitsemän lähetti kirjallisen lausunnon ja viisi tahoa osallistui myös järjestettyyn suulliseen kuulemiseen. Suomen Vanhempainliitto ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus eivät jättäneet kirjallista lausuntoa tai osallistuneet suulliseen kuulemiseen.

Yhteenvetona kuulemistahojen lausunnoista nykyisen lainsäädännön säilyttämisen kannalta oli viisi tahoa eli Opetushallitus, Opettajankoulutusfoorumi (ei yksimielisesti), Suomen Ylioppilaskuntien Liitto, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry ja Opetusalan johdon neuvottelukunta. Kunta- ja hyvinvointialueiden työantajat olivat lainsäädännön muutoksen kannalla. Aluehallintovirastot eivät esittäneet kantaansa asiassa.

Opetushallitus esitti lausunnossaan, ettei päiväkodin johtajan kelpoisuuden suhteen ole tarvetta lainsäädäntömuutoksille ja kelpoisuussääntelyyn ei siten tarvita muutoksia. Opetushallitus korosti, että varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria johdetaan pedagogisella osaamisella. Tämä pedagoginen osaaminen on mahdollista saavuttaa riittävän korkealla akateemisella koulutuksella. Opetushallituksen mukaan päiväkodin johtajalla tulee olla osaamista ja ymmärrystä varhaiskasvatuksessa annettavasta tuesta ja siihen liittyvistä prosesseista sekä arvioinnista. Opetushallituksen mukaan jatkuvat muutokset varhaiskasvatuksen lainsäädännössä ja kelpoisuusvaateissa eivät lisää alan veto- ja pitovoimaa.

Opettajankoulutusfoorumi totesi lausunnossaan, että varhaiskasvatuksen pedagoginen johtaminen edellyttää syvällistä kasvatustieteellistä asiantuntijuutta sekä monipuolisia taitoja johtaa moniammatillista tiimiä muuttuvissa tilanteissa kasvatuksellisen perustehtävän suunnassa. Päiväkodin johtaminen ja tavoitteellinen varhaiskasvatuksen toteuttaminen edellyttävät laajaa, monipuolista ja syvällistä akateemista ja käytännöllistä asiantuntijuutta. Kasvatustieteellinen asiantuntijuus korostuu entisestään johtajan työhön kuuluvan päiväkodin ulkopuolisten asiantuntijoiden ja asiantuntijayhteisöiden sekä muiden viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Johtajan koulutuksen tulee olla maisteritasoinen ja tutkimusperustainen kasvatustieteellinen yliopistollinen koulutus, ja sen tulee antaa valmiudet toimia päiväkodin johtajan vaativassa tehtävässä. Koulutuksen tulee perustua ajankohtaiseen varhaiskasvatuksen tutkimukseen sekä tarjota kattavasti teoreettista tietoa varhaiskasvatukseen, lapsuuteen liittyvien ajankohtaisten ilmiöiden ja näiden historiallisten, yhteiskunnallisten ja filosofisten taustojen osalta. Opettajankoulutusfoorumin jäsenistä 5/60 ilmoitti, ettei sitoudu lausuntoon.

Suomen ylioppilaskuntien liiton SYL mukaan päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksena tulee olla kasvatustieteen maisterin tutkinto. SYL ei kannata muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön. SYL:n mukaan, mikäli varhaiskasvatusta halutaan jatkossa kehittää tutkimusperustaisesti, on olennaista, että johtajalta edellytetään jatkossakin kasvatustieteen maisterin tutkintoa. SYL ei pidä väitettä, että johtajalta edellytettävä kasvatustieteen maisterin tutkintovaatimus lisäisi työtömyyttä tai suuntaisi henkilöstöä varhaiskasvatuksesta muualle uskottavana.

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL vastustaa hallitusohjelman kirjausta, joka SOOL:n mukaan heikentää varhaiskasvatuksen arvostusta ja pedagogista laatua, ei edistä pitkäjänteistä työtä varhaiskasvatuksen parissa, ja on ristiriidassa varhaiskasvatuslain tavoitteen kanssa. SOOL ei näe toimivana ratkaisuna, että pedagogisen osaamisen valmiuksia pyritään antamaan lisäopintojen avulla, koska syvä pedagoginen ammattitaito alkaa muodostua jo kandidaatin tutkintoa opiskellessa. Päiväkodin johtajia eläköityy nykyisellä tahdilla noin 100 vuodessa. Nykyisten noin 500 aloituspaikan tahdilla valmistuu riittävästi johtajia vastaamaan 2030 voimaan astuvaa velvoitetta. SOOLin mukaan johtajakelpoisuuksia ei tule väljentää ja katsoo, ettei varhaiskasvatuslakiin ole tarpeellista tehdä muutoksia.

Opetusalan johdon neuvottelukunta OJN vastusti lausunnossaan suunnitelmia väljentää päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimusta mahdollistamalla tehtävässä toimiminen myös sosionomille YAMK-tutkinnolla. Pedagogiikan johtamiseen säädetyn kelpoisuuden avaaminen sosiaalitieteiseen perustuvalla YAMK-tutkinnolle heikentäisi varhaiskasvatuksen pedagogista laatua. Maistereita on koulutettu siinä määrin, että heitä valmistuu tarvetta vastaava määrä päiväkotien johtajatehtäviin. OJN pitää hallitusohjelman esitystä kelpoisuuden väljentämisestä johtajien työtä väheksyvänä sekä pedagogisen ja didaktisen osaamisen merkitystä aliarvioivana. Toteutuessaan esitys heikentäisi kasvatustieteen maisterikoulutuksen vetovoimaa. OJN esitti, että hallituksen ei tule toimeenpanna mainittua kirjausta eikä näin heikentää kelpoisuusvaatimusta tai vaadittua pedagogista tai didaktista osaamista.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT piti lausunnossaan päiväkodin johtajan kelpoisuus ehtojen muuttamista välttämättömänä varhaiskasvatuksen laadun säilyttämiseksi. KT:n mukaan hallitusohjelmassa esitetyt toimet eivät ole riittäviä, mutta niitä ei saisi myöskään vesittää tekeillä YAMK tutkintoon sisältyvistä lisäopinnoista liian laajaa tai muuten hankalasti saavutettavaa. KT esitti kaksi toimenpide-ehdotusta: 1. Tavanomainen siirtymämääräys vuoden 1.1.2030 kelpoisuusmuutokseen ja 2. Johtajakelpoisuuden antavat lisäopinnot sisällytetään YAMK tutkintoon niin, ettei tutkinto laajene ja lisäopintoihin on automaattinen oikeus.

Työryhmä ei päässyt työssään yksimieliseen kantaan tarvittavista lisäopinnoista. Työryhmän loppuraporttiin (OKM julkaisuja 2026:13, julkaistu 11.3.2026), on koottu työryhmän jäsen- ja asiantuntijatahojen seitsemän esitystä perusteluineen. Esityksinä tuotiin esiin pysyminen nykyisessä kelpoisuussääntelyssä, sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), tuottama kelpoisuus sellaisenaan ilman lisäopintoja, opettajan pedagogiset opinnot (60 opintopistettä) tai 30 opintopisteen osuus opettajan pedagogisista opinnoista. Lisäksi lisäopintoina esitettiin kasvatustieteen perus-, aine- ja syventävien opintojen kokonaisuutta (120 opintopistettä). Yksi esitys liittyi varhaiskasvatuslain siirtymäsäännöksen laajentamista koskemaan kaikkia henkilöitä, jotka ovat toimineet kelpoisiksi katsottuina päiväkodin johtajina ennen 1.1.2030. Seitsemäs ehdotus liittyi sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), kehittämiseen siten, että maisteriopintoihin vaadittavat kasvatustieteen perus- ja aineopinnot olisi mahdollista suorittaa osana sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, sosionomi (ylempi AMK). Kelpoisuutena päiväkodin johtajan tehtävään olisi kuitenkin edelleen kasvatustieteen maisterin tutkinto. Katso tarkemmin työryhmän raportti (OKM julkaisuja 2026:13): Linkki raporttiin

Lausuntokierros

Lakiehdotus on ollut lausuttavana Lausuntopalvelu.fi –palvelussa X–X välisen ajan.

Lausuntoja pyydettiin

Lausunnon antoivat

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat nähtävillä osoitteessa <https://okm.fi/kaikki-okm-hankkeet> tunnuksella OKM069:00/2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Päiväkodin johtaja

2.1.1 Päiväkodin johtajan perustehtävä ja päiväkodin johtajan tehtävässä vaadittava osaaminen

Vuonna 2013 toteutetun varhaiskasvatuksen hallinnonalasiirron jälkeen varhaiskasvatuksessa on tapahtunut monia muutoksia ja uudistuksia (Alila & Eskelinen, 2021), jotka ovat myös vaikuttaneet päiväkodin johtajan työn muutoksiin ja profession kehittymiseen (Heikkinen, 2026). Varhaiskasvatus on tullut kiinteämmiin osaksi lapsen koulutuspolkua. Varhaiskasvatusyksiköt ovat pedagogisesti painottuneita opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuuksia ja sellaisen johtaminen edellyttää päiväkodin johtajalta syvällistä kasvatustieteellistä ja pedagogista osaamista (Roponen ym., 2025).

Päiväkodin johtajan tehtävä on ennen kaikkea pedagoginen johtajuustehtävä, jossa tuetaan henkilöstön ammatillista kehittymistä ja rakennetaan lapsen oppimisen kehityksen ja hyvinvoinnin perustaa (Fonsén & Lahtero, 2024; Fonsén, 2014; Heikka ym. 2024; Heikka ym., 2023; OECD,

2006). Päiväkodin johtajalla tulee olla syvälinen ymmärrys pedagogiikasta ja hänen keskeisin tehtävänsä on pedagogiikan johtaminen (ks. esim. Heikkinen, 2026; Hujala ym., 2016). Pedagogiikan johtaminen turvaa varhaiskasvatuksen pedagogiikan korkean laadun ja heijastuu suoraan lasten hyvinvointiin (Fonsén ym., 2022, ks. myös luku 2.1.9 *Tutkimuksia päiväkodin johtajan koulutustaustan vaikutuksista varhaiskasvatuksen laatuun*).

Hyvällä pedagogisella johtajuudella on tutkimusten mukaan vaikutusta pedagogisen toiminnan korkeaan laatuun ja sitä kautta sen on todettu edistävän myös lasten hyvinvointia, aktiivisuutta ja toimintaan sitoutuneisuutta (Cheung ym., 2019; Fonsén ym., 2022). Päiväkodin johtajan keskeistä osaamis-pääomaa on muun johtamisosaamisen ohella syvälinen ymmärrys varhaiskasvatuksen pedagogisesti painottuneesta perustehtävästä. Päiväkodin johtajalta vaaditaan kykyä tulkit-a opetus-suunnitelmien sisältöä ja niiden pohjalta asettaa varhaiskasvatustoiminnalle tavoitteita. Tämän lisäksi johtajalta vaaditaan kykyä sitoa käytännön pedagoginen toiminta opetus-suunnitelmien kirjauksiin. Tavoitteisiin sitoutuminen edellyttää koko työyhteisön ottamista mukaan pedagogisiin keskusteluihin ja tavoitteiden asettamiseen sekä pedagogisen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen (ks. Ahtiainen ym., 2021).

Päiväkodin johtajan tehtävä voidaan määritellä niin sanotuksi keskijohdon positioksi, sillä työhön kuuluu olennaisesti niin henkilöstön lähijohtamista kuin keskijohdon tehtäviin liittyvää vastuuta työn tulosten ja käytettävissä olevien resurssien välisestä tasapainosta (Hjelt, 2023; Niirainen, 2014). Johtajat työskentelevät erikokoisissa kunnissa ja yksityisissä organisaatioissa, joiden strategia, toimintakulttuuri ja resurssit luovat rakenteita johtajan työlle. Johtajalla itsellään on puolestaan alaisuudessaan vaihteleva määrä kasvatushenkilöstöä ja johtajan johtamiskokous-naisuus voi koostua useasta eri toimipaikasta ja varhaiskasvatuksen muodosta (ks. Eskelinen & Hjelt, 2017; Siippainen ym., 2021; Kuusiholma-Linnamäki ym., 2023).

Päiväkodin johtajan työnkuva ja työaika jakaantuvat monenlaisiin erilaisiin työtehtäviin, kuten pedagogiikan, henkilöstö-, talous-, palvelu- ja digijohtamiseen sekä sidosryhmäyhteistyöhön ja viestintään (Hujala & Eskelinen, 2013; Siippainen ym. 2021; Hujala ym. 2023). Näin ollen johtajalta edellytetään laajaa johtamisosaamista ja kykyä hoitaa monitahoisia työtehtäviä osana johtamistyön arkea. Vaikka työtehtävät itsessään ovat moniulotteisia, tulisi johtajan kaiken toiminnan ja päätöksenteon ensisijaisena vaikuttimena olla varhaiskasvatuslain mukaisesti lapsen edun ja laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytysten varmistaminen ja toteutus. Täten erilaiset työtehtävät ovat aina yhteydessä johtajan perustehtävään ja arvopohjaan, eli kasvatustieteellisel-le tiedolle rakentuvaan pedagogiseen johtamiseen (Fonsén, 2014). Johtajalta edellytetään kykyä perustella oma ammatillinen toimintansa erityisesti tilanteissa, joissa varhaiskasvatukseen kohdistuu tehostamis- ja säästötoimenpiteitä (ks. esim. Hjelt, 2023; Valkonen & Abendstein, 2025).

2.1.2 Päiväkodin johtajien määrä

Työryhmä toteutti tilasto- ja rekisteriaineiston avulla päiväkodin johtajia koskevan nykytilan tarkastelun ja selvityksen. Selvityksen tarkasteluvuodeksi valittiin vuosi 2022, koska tämä vuosi oli saatavilla kaikissa selvityksessä käytetyissä aineistoissa. Nykytilanteen kartoittaminen mahdollisti sen arviointia, miten kelpoisuusehdot täyttävien päiväkodin johtajien määrä kehittyy vuoteen 2030 mennessä, kun uuden varhaiskasvatuslain mukainen siirtymäaika päättyy ja kelpoisuusehdot muuttuvat. Selvityksessä hyödynnettiin kuntasektorin osalta Kunta-alan opetus-henkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES) mukaista hinnoittelutunnusta päiväkodin johtajien tunnistamiseksi rekistereistä. Näin saatu arvio vastaa työssäkäyntitilastoista saatua päiväkodin johtajien määrää ja arviota voidaan pitää luotettavana. Yksityisen sektorin osalta henkilö-pohjaiset tietolähteet, työssäkäyntitilasto ja tulorekisteri, poikkeavat hieman toisistaan. Näistä työssäkäyntitilaston luku on kuitenkin lähempänä Opetushallinnon tilastopalvelu

Vipusessa raportoitua varhaiskasvatuksen tietovarannon (Varda) tietoja. Yhteenvetona voidaan arvioida, että Suomessa oli vuoden 2022 lopussa noin 2 350 päiväkodin johtajaa, joista noin 550 työskenteli yksityisellä sektorilla ja noin 1800 kuntasektorilla.

2.1.3 Nykyisten päiväkodin johtajien kelpoisuus vuonna 2030

Varhaiskasvatuslain 31 §:ssä on säädetty päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksista, jotka tulevat voimaan 1.1.2030 alkaen. Tämän jälkeen kelpoisuusvaatimuksena päiväkodin johtajan tehtävään on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito. Suomessa suoritettut tutkinnot on mahdollista havaita kattavasti tutkintorekisteristä. Vaihtoehtoisesti kelpoisuusvaatimuksen vuonna 2030 voi täyttää varhaiskasvatuslain 75 § 5 momentin kautta, eli jos henkilö on toiminut varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä kelpoiseksi katsottuna ajanjaksolla 1.9.2013–1.9.2018, hänen kelpoisuutensa säilyy työuran loppuun asti. Varhaiskasvatuksen johtotehtävissä toimimista edellä mainitun ajanjakson aikana voi tarkastella työssäkäyntitilaston kautta. Yhdistämällä nämä kaksi tarkastelua voidaan arvioida, kuinka moni nykyisin toimivista päiväkodin johtajista säilyttäisi kelpoisuutensa vuodesta 2030 eteenpäin. Arvion perusteella nykyisistä päiväkodin johtajana toimivista henkilöistä (yhteensä 2369) hieman alle 40 prosenttia (37,3 %, 883 henkilöä) tämänhetkisellä työ- ja koulutushistoriallaan menettäisi kelpoisuutensa toimia päiväkodin johtajana vuodesta 2030 eteenpäin. Kelpoisuutensa puolestaan säilyttäisi 1 486 (62,7 %) henkilöä.

Tarkastelussa ennakoitiin myös kelpoisuusehdot täyttävien päiväkodin johtajien tarvetta ja tarjontaa vuonna 2030. Ennakoinnissa huomioitiin kelpoisuutensa säilyttävät päiväkodin johtajat, eläköitymistä, päiväkodin johtajan tehtävästä poistumista muualle sekä kelpoisuuden hankkimista kasvatustieteen maisterin koulutuksen suorittamalla. Tarpeen osalta pyrittiin myös arvioimaan sitä, miten pienenevät lapsi-ikäluokat vaikuttavat päiväkodin johtajien tarpeeseen vuoteen 2030 mennessä.

2.1.4 Päiväkodin johtajien ennakoitu eläköityminen

Suurin osa päiväkodin johtajista on julkisten alojen eläkelain (81/2016) piirissä ja näin ollen Kevan eläkevakuuttamia. Keva mallintaa julkisen sektorin ennakoitua eläköitymistä ammattiryhmittäin. Kevalta pyydetyn eläköitymisennusteen perusteella vuonna 2030 kelpoiseksi arvioiduista 1 486:sta nykyisestä (vuoden 2022 lopun) päiväkodin johtajasta 525 eläköityy vuoden 2029 loppuun mennessä.

2.1.5 Päiväkodin johtajien työmarkkinavirrat 2021–2022

Eläköitymisen lisäksi kelpoisia päiväkodin johtajia voi poistua myös muualle työvoiman ulkopuolelle tai muihin tehtäviin. Lisäksi kelpoisia päiväkodin johtajia voi tulla lisää: nykyiset (vuoden 2030 lainsäädännön näkökulmasta) ei-kelpoiset päiväkodin johtajat voivat suorittaa kasvatustieteen maisterin tutkinnon ja kelpoisia ei-päiväkodin johtajana työskenteleviä voi siirtyä työskentelemään päiväkodin johtajana.

Vuonna 2021 päiväkodin johtajana työskenteli 2 302 henkilöä, joista 1 587 olisi kelpoisia vuoden 2030 alussa. Viimeksi mainituista 1 304 (82 %) työskenteli edelleen päiväkodin johtajana vuonna 2022, 66 (4 %) oli eläköitynyt ja loput 217 (14 %) siirtynyt muualle.

2.1.6 Kelpoisten päiväkodin johtajien varanto

Työryhmän tuottamassa selvityksessä arvioitiin myös sitä, paljonko työmarkkinoilla on henkilöitä, joilla on kelpoisuus päiväkodin johtajaksi 1.1.2030 alkaen, mutta jotka eivät tällä hetkellä toimi päiväkodin johtajina.

Muussa kuin päiväkodin johtajan tehtävässä toimivat varhaiskasvatustieteen 31 § perusteella kelpoiset (kelpoisuus suoritettujen tutkintojen perusteella)

Henkilöitä, jotka ovat suorittaneet varhaiskasvatuksen sosionomiksi kelpoistavan ammattikorkeakoulututkinnon tai varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoistavan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon sekä kasvatustieteen maisterin tutkinnon ja ovat iältään 20–55-vuotiaita, on yhteensä 5 107. Näistä henkilöistä vain 218 toimii selvityksen tekemisen aikaan päiväkodin johtajana. Tällä hetkellä työmarkkinoilla on siis runsaasti sellaisia työntekijöitä, jotka voisivat koulustaustansa perusteella työskennellä kelpoisena päiväkodin johtajana vuonna 2030, mutta toimivat tällä hetkellä muussa tehtävässä. Merkittävimmät ammattiryhmät tässä ovat varhaiskasvatuksen opettajat (22 %). Muita yleisiä ammatteja tässä ryhmässä olivat luokanopettaja (21 %), erityisopettaja (12 %) ja aineenopettaja (3 %).

Kelpoisuus varhaiskasvatustieteen siirtymäsäännöksen perusteella

Selvityksessä tarkasteltiin myös vuosina 2013–2018 varhaiskasvatuksen johtajana työskennelleitä henkilöitä, jotka säilyttävät kelpoisuutensa varhaiskasvatustieteen 75 §:n 5 momentin perusteella. Tällaisia henkilöitä oli yhteensä 4 118. Heistä 1 448 työskenteli päiväkodin johtajana vuoden 2022 lopussa. Muista ryhmään kuuluvista (2 670 henkilöä) 1 165 oli 20–55-vuotiaita ja he työskentelivät yleisimmin varhaiskasvatuksen opettajana (33 %). Tämän lisäksi ryhmässä on jonkin verran muualla kuin varhaiskasvatuksessa toimivia lastenhoidon johtajia (10 %) ja sosiaalialan johto- tai asiantuntijatehtäviin siirtyneitä.

2.1.7 Päiväkodin johtajien tarpeen kehitys ennustetun väestökehityksen valossa

Varhaiskasvatuksen kysyntään vaikuttaa yhtä aikaa kaksi vastakkaista trendiä. Väestöennusteiden mukaan syntyvien lasten ikäluokat jatkavat pienentymistään. Samaan aikaan lasten osallistumisasteen nousu varhaiskasvatuksessa on kuitenkin ollut syntyvyyden laskun vaikutusta suurempi, sillä lasten kokonaismäärä päiväkodeissa on kasvanut. Tulevina vuosina syntyvyyden lasku voi kuitenkin näkyä selvemmin niin, että lasten määrä päiväkodeissa voi kääntyä laskuun. Vuosien 2015–2022 aikana varhaiskasvatusikäisten lasten määrä väheni kaikissa maakunnissa, monin paikoin yli 20 prosenttia. Useissa maakunnissa päiväkodissa olevien lasten määrä on kuitenkin kasvanut, mikä selittyy osallistumisasteen nousulla varhaiskasvatusikäisten lasten määrän vähenemisestä huolimatta. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla päiväkodissa olevien lasten määrä kasvoi 27,5 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 23,0 prosenttia, vaikka varhaiskasvatusikäisten lasten määrä väheni molemmissa maakunnissa yli 20 prosenttia. Suomessa on vain muutamia kaupunkiseutuja, joiden keskuskaupunkien väestön ennakoitua kasvavan vuoteen 2035 mennessä.

Suuremmissa kaupungeissa on ollut viime vuosina trendi suurentaa varhaiskasvatuksen toimipaikkojen tai yksiköiden kokoa, jolloin päiväkodin johtajien tarve vähenee. Tämä aiheuttaa päiväkodin johtajatarpeen ennakoitiin epävarmuuksia. Mikäli päiväkodin johtajien määrän suhde varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrään palaisi vuosien 2010–2020 tasolle ja osallistumisaste pysyisi vuoden 2024 tasolla, päiväkodin johtajien laskennallinen tarve vuonna 2030 olisi noin 300 vähemmän kuin vuonna 2020. Toisaalta jos päiväkodin johtajien suhde varhaiskasvatuksen lapsimäärään pysyy nykytasollaan ja osallistumisaste jatkaa kasvuaan viime vuosien

trendin mukaisesti, päiväkodin johtajien laskennallinen tarve kasvaa noin 200:lla suhteessa vuoden 2022 toteumaan.

2.1.8 Vuosittain aloittavien ja valmistuvien kasvatustieteen maisterivaiheen opiskelijoiden määrä

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2025 kasvatustieteen maisterivaiheen opinnot (kaikki pääaineet / opintosuunnat yhteensä) aloituspaikkoja oli 754, hakijoita 2746 ja paikan vastaanottaneita 729 henkilöä. Aloittaneista 279 oli varhaiskasvatuksen opettajan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita ja 48 sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK), suorittaneita. Sosiaali- ja terveysalan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), suorittaneita oli viisi.

Vuosina 2022–2025 kasvatustieteen maisterivaiheen (kaikki pääaineet / opintosuunnat yhteensä) aloituspaikkoja on ollut vuosittain 686–754, hakijoita 2 294–4 307 ja paikan vastaanottaneita 647–730. Vuonna 2024 kasvatustieteen maisterin tutkinnon suoritti 371 henkilöä, joilla on ollut varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus. Vuonna 2023 suorituksia oli 354 ja vuonna 2022 suorituksia oli 300. Päiväkodin johtajaksi kasvatustieteen maisteriopintojen suorittamisen kautta kelpoistuvien henkilöiden määrä on siis ollut kasvussa viime vuosina.

2.1.9 Päiväkodin johtajiin liittyviä selvityksiä, arviointoja ja tutkimuksia

Viime vuosina on tuotettu monipuolista tutkimus-, työryhmä- ja selvitystietoa varhaiskasvatuslain (540/2018) valmistelun ja toimeenpanon sekä laajemminkin varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Näissä raporteissa on myös käsitelty päiväkodin johtajan työssä tarvittavaa tai päiväkodin johtajan taustakoulutuksissa tuotettua osaamista.

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030-selvityksessä (Karila ym., 2017) luotiin tilannekuva varhaiskasvatuksessa tarvittavasta osaamisesta, koulutuksen kehittämistarpeista ja päiväkodin henkilöstörakenteesta Suomessa. Lainsäädännön uudistuessa myös varhaiskasvatukselle ja henkilöstön osaamiselle asetetut vaatimukset, ja näin ollen myös koulutusvaatimukset, muuttuivat. Selvityksessä tehtiin esitys siitä, millaista osaamista varhaiskasvatuksen opetus-, kasvatus-, hoito- ja johtotehtävissä tarvitaan, ja miten varhaiskasvatusalan koulutuksia tulee uudistaa, jotta tarvittava osaaminen saavutetaan ja voidaan turvata. (Karila ym., 2017.) Selvitysryhmän mukaan lain ja perusteasiakirjojen tavoitteiden saavuttaminen edellytti myös henkilöstön osaamistason kehittämistä pedagogista osaamista painottavaan suuntaan. Päiväkodin johtajan todettiin olevan vastuussa kasvatusyhteisön toiminnasta, päiväkodin pedagogiikan kokonaisuudesta sekä toimintakulttuurin tietoisesta rakentamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä varhaiskasvatusta koskevien lakien, asetusten ja toimintaa ohjaavien pedagogisten suunnitelmien mukaisesti. Päiväkodin johtaja vastaa myös käytettävissään olevien resurssien suuntaamisesta, johtaa päiväkotiin liittyviä verkostoja, yhteistyösuhteita ja rakenteita, sekä osallistuu niiden toimintaan ja arviointiin. Selvityksessä tunnistettujen johtajan työhön liittyvien osaamisvaatimusten perusteella suositeltiin, että varhaiskasvatuksen koulutustasoja mietittäessä päiväkodin johtajan kelpoisuuden tuottaisi jatkossa soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tehtäviin kelpoistavat opinnot sekä vähintään 15 opintopisteen laajuinen varhaiskasvatuksen harjoittelu. (Karila ym., 2017.)

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatillinen osaaminen on keskeinen varhaiskasvatuksen laatutekijä, ja jokaisen varhaiskasvatuksen tehtäviin kelpoistavan koulutuksen ja niiden tuottaman osaamisen tulisi vastata työn nykyisiä ja tulevia vaatimuksia. Varhaiskasvatushenkilöstön korkeammalla koulutustasolla on tutkimusten perusteella myönteinen vaikutus ennen kaikkea henkilöstön ammatillisiin asenteisiin, tietoihin ja taitoihin ja niiden kautta edelleen lasten kehitykseen tai oppimiseen. Tämän lisäksi koulutusohjelman sisällöllä, laadulla ja kestolla on suuri vaikutus siihen, millaiseksi henkilöstön osaaminen ja ammattitaito muodostuvat. Olennaista ei ole pelkästään koulutustaso, vaan myös itse substanssin olennainen tuntemus. (Karila, 2025.)

Tehtävissä tarvittavaa osaamista ja koulutusten tuottamaa osaamista tulee tarkastella sekä ammattinimikkeittäin että kokonaisuutena. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin (VKF) laatima kehittämisohjelma (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) sisälsi työryhmän näkemyksen nykyiseen lainsäädäntöön (540/2018) sisältyvien tutkintokoulutusten tuottamasta osaamisesta kaikille yhteisen osaamisen ja ammattiryhmittäin eriytyneen osaamisen alueilla. Eriytyneiden osaamisprofiilien tunnistaminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, koska ne muodostavat perustan toimivalle, ammattiryhmien erilaista osaamista arvostavalle ja hyödyntävälle moniammatilliselle työskentelylle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021.)

Koulutuksilla ja yhdellä tutkinnolla on rajallinen mahdollisuus tuottaa varhaiskasvatuksessa tarvittavaa osaamista. Tästä syystä on tärkeää määritellä, mikä on kunkin koulutuksen tuottaman osaamisen ydin (Karila, 2025). Varhaiskasvatusalalla ei ole yksitähtisiä yhtenäisiä osaamiskuvauksia eri koulutuksille, ja tutkintojen osaamistavoitteet määritellään joko tutkinnon perusteissa (toinen aste) tai korkeakoulukohtaisesti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opetussuunnitelmissa. Samaten päiväkotien eri ammattiryhmien tehtäväkuvista ei ole käytettävissä yhtenäisiä kuvauksia. Tehtäväkuvien laatiminen on työnantajan vastuulla.

VKF-työryhmä pyrki raportissaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021) määrittelemään yhteisesti jokaisen ammattiryhmän kohdalla keskeisen koulutuksen tuottaman osaamisen. Varhaiskasvatuksen sosionomin, varhaiskasvatuksen opettajan, päiväkodin johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävät edellyttävät korkeakoulututkintoa, jolloin näiltä ammatilaisilta edellytetään myös erilaisia, omaan erityiseen osaamiseen kiinnittyviä vastuita. Työryhmä oli yhtä mieltä siitä, että päiväkodin johtajalla on selkeä johtamisvastuu ja päiväkodin johtaja toimii aina tehtävässään esihenkilövastuulla. Näin ollen tehtävä tuottaa selkeästi muista varhaiskasvatuksen ammatilaisista poikkeavaa johtamisosaamisen vaatimusta.

Päiväkodin johtajan koulutuksen tuottamaksi eriytyneeksi varhaiskasvatusosaamiseksi tunnistettiin VKF-työryhmässä kyky vastata kasvatusyhteisön toiminnasta, päiväkodin pedagogiikan kokonaisuuden johtamisesta sekä johtamiensa yksiköiden toimintakulttuurien tietoisesta rakentamisesta, laadun arvioinnista ja kehittämisestä varhaiskasvatusta koskevien lakien, asetusten ja toimintaa ohjaavien asiakirjojen mukaisesti. Lisäksi johtajan keskeistä koulutuksen tuottamaa tunnistettua varhaiskasvatusosaamista on tuntee varhaiskasvatuksen erilaiset toimintamuodot ja niiden ominaispiirteet sekä kyky hyödyntää uusinta varhaiskasvatusta koskevaa tutkimustietoa päiväkotiyhteisön toiminnan kehittämisessä ja omassa johtamistoiminnassaan.

Johtajalta edellytetään myös verkosto-osaamista, eli kykyä johtaa päiväkotiin ja johtamiinsa toimintayksiköihin liittyviä verkostoja, yhteistyösuhteita ja rakenteita, sekä osallistua niiden

toimintaan, arviointiin ja kehittämiseen. Keskeisenä osaamisena tunnistettiin myös kyky toimia varhaiskasvatuksen asiantuntijana alueensa varhaiskasvatuksen ja monialaisissa kehittämisverkostossa sekä välittää lasten, perheiden ja ammattilaisten näkökulmia alueen varhaiskasvatus- ja muiden palveluiden kehittämiseen.

VKF-työryhmä ei ollut yksimielinen osaamisprofiilien määrittelyssään, ja molempien raporttien (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021; 2024) suosituksena olikin, että eri koulutusten tuottaman osaamisen ja asiantuntijuuden selkeyttämistä tulisi edelleen jatkaa koulutusten välisessä yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen koulutusten toteuttamisen ja kehittämisen kannalta on tärkeää, että eri ammattilaisia kouluttavien tahojen kesken vallitsisi riittävä yhteisymmärrys alalla vaadittavasta osaamisesta sekä kunkin koulutusalan vastuista osaamisen perustan tuottamisessa. Tällä asialla on keskeinen merkitys koulutusten sisältöjen ja osaamistavoitteiden määrittelyssä, samoin kuin opiskelijoiden ammatillista identiteettiä tukevien koulutusprosessien suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Karila ym., 2024.)

Varhaiskasvatuksen koulutusten kansalliset arvioinnit

Varhaiskasvatuksen koulutuksia on arvioitu kansallisella tasolla kahdesti vuosina 2012–2013 (Karila ym., 2013) ja vuosina 2022–2023 (Karila ym., 2024). Päiväkodin johtajan kelpoisuuden näkökulmasta kansalliset arvioinnit tarjoavat olennaista tietoa olemassa olevasta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämän varhaiskasvatusalan koulutuksen tilasta, sisällöistä ja kehityksestä. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK), ei sisältynyt vuonna 2022–2023 arvioitavien koulutusten piiriin, sillä se ei arvioinnin hetkellä ole tuottanut kelpoisuutta päiväkodin johtajan tehtäviin.

Varhaiskasvatuksen koulutusten arviointi 2012–2013

Ensimmäisen kansallisen arvioinnin aikaan (Karila ym., 2013) oli voimassa edeltävä lainsäädäntö, jossa kelpoisuus lastentarhanopettajan tehtäviin tuotettiin kahden väylän kautta joko yliopistollisen kasvatustieteen kandidaattikoulutuksen tai ammattikorkeakoulujen sosiaalitieteisiin painottuvan sosionomikoulutuksen kautta. Arvioinnin johtopäätöksenä oli, että varhaiskasvatukseen kelpoistava sosiaali- ja terveysalan alempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi AMK, ja kasvatustieteen kandidaatin tutkinto eroavat selkeästi toisistaan niin tietoperustaltaan, koulutusaloiltaan kuin sisällöiltään. Arvioinnin suositus oli, että kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon ja sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK), keskinäistä suhdetta ja kummankin tutkinnon asemaa työmarkkinoilla tulee selkeyttää. (Karila ym., 2013.) Varhaiskasvatuslain vuoden 2018 uudistumisen myötä koulutusten välistä suhdetta selkeytettiin siten, että sosionomi (AMK) -koulutus tuottaa jatkossa kelpoisuuden varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään, ja kasvatustieteen kandidaatin tutkinto kelpoisuuden varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään.

Varhaiskasvatuksen koulutusten arviointi 2022–2023

Varhaiskasvatuksen koulutusten seuranta-arviointi (Karila ym., 2024) toteutettiin lainsäädännön siirtymävaiheessa vuonna 2023, jolloin viimeiset sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK), suorittaneet kelpoistuivat opinnoillaan varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään. Vuodesta 2023 alkaen koulutus on tuottanut kelpoisuuden varhaiskasvatuksen sosionomiksi, edellyttäen, että tutkintoon sisältyy tai sitä on täydennetty vähintään 60 opintopisteen laajuisilla varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuvilla opinnoilla.

Yhtenä arvioinnin painopisteenä oli kohteena olevien tutkintojen ja tutkintokoulutusten tietoperusta ja niiden ajantasaisuus. Päiväkodin johtajan tehtäviin kelpoistavan kasvatustieteen maisterin (varhaiskasvatus) tutkinto rakentuu varhaiskasvatukseen painottuvan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon perustalle. Tutkinto perustuu kandidaatin tutkinnon tapaan monitieteiselle kasvatustieteelliselle tietoperustalle, jossa painottuvat kasvatustieteiden osa-alueet, kuten kasvatuspsykologia, -sociologia ja -filosofia sekä didaktiikka ja pedagogiikka. Koulutuksen sisällöissä korostuvat etenkin varhaiskasvatuksen organisaatiokulttuurin, koulutus johtamisen sekä kasvatusyhteisöjen johtajuuteen ja johtamiseen liittyvät teemat. Suosituksena oli, että koulutuksessa edelleen jatketaan kasvatusyhteisöjen ja varhaiskasvatuksen johtamiseen liittyvien sisällöiden vahvistamista. Johtamiskoulutuksen on tärkeää painottua pedagogiseen johtamiseen ja huomioida tasapainoisesti nykyiseen päiväkodin johtajan työhön kuuluvat muut johtamisen näkökulmat. (Karila ym., 2024.)

Arvioinnin perusteella nykyisen sosionomikoulutuksen tietoperusta on sosiaali-, yhteiskunta- ja kasvatustieteissä. Tämä näkyy opetussuunnitelmiin kirjattuina viittauksina mm. sosiaalipedagogiikkaan, sosiaalipsykologiaan, varhaiskasvatustieteeseen, erityispedagogiikkaan ja kehityspsykologiaan. Koulutuksen moni- ja laaja-alaisuus näkyy tietoperustan moninaisuudessa ja painotukset riippuvat ammattikorkeakoulusta, opintojaksosta ja opiskelijan opintopolullaan tekemistä valinnoista. Sosionomi (AMK) -koulutuksen varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan 60 opintopisteen laajuiset opinnot koostuivat pääsääntöisesti vähintään 30 opintopisteestä teoriaopintoja, 15 opintopisteestä harjoittelua sekä 15 opintopisteen laajuisesta opinnäytetyöstä. Teoriaopintojen määrä on täten pienempi kuin kasvatustieteen kandidaatin tutkinnossa. Opintokokonaisuuksien laajuudet ja opintojen kuvaukset kuitenkin vaihtelivat ammattikorkeakouluittain. Osa ammattikorkeakouluista tarjoaa varhaiskasvatukseen suuntautuvan kokonaisuuden, jossa varhaiskasvatuksen sisällöt, sosionomikoulutuksen tietopohja ja koulutuksesta muodostuvan ammattiprofiilin väliset yhteydet olivat tunnistettavissa. Osassa puolestaan varhaiskasvatukseen suuntautuvat teoriaopinnot muodostuivat laajoista opintokokonaisuuksista, jolloin niiden teemat tai osaamiselle asetetut tavoitteet olivat haastavia hahmottaa. (Karila ym. 2024.)

Arvioinnin ajankohtana varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva oli vielä epäselvä, mikä heijastui myös koulutukseen. Suosituksena oli, että ammattikorkeakoulujen on päivitettävä ja selkeytettävä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon, sosionomi (AMK), johtavat opetussuunnitelmat ja niitä täydentävät toteutussuunnitelmat vastaamaan uudistuneen ammattirakenteen mukaisesti sosionomin ydiosaamista. Ammattikorkeakoulujen yhteistyössä laatimilla ja Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkostossa (SOAMK) vuonna 2023 vahvistetuilla osaamisen (kompetenssit) kuvauksilla on keskeinen asema ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmatyössä. Arviointiryhmä suositteli, että ammattikorkeakoulut arvioivat osana laatutyötään laadittujen kompetenssien toteutumista. Tällaista kompetenssien toteutumista ei kuitenkaan ole ammattikorkeakouluissa tai SOAMK-verkostossa arvioitu.

Tutkimuksia päiväkodin johtajan koulutustaustan vaikutuksista varhaiskasvatuksen laatuun

Pedagogiikan johtaminen on keskeinen varhaiskasvatuksen laatua ohjaava tekijä. Johtajan pedagoginen asiantuntijuus näkyy toimintakulttuurissa esimerkiksi yhteisinä käytänteinä, reflektiivisenä työskentelynä ja jaetun pedagogisen ymmärryksen rakentumisena (Ahtiainen ym. 2022; Fonsén & Lahtero 2024). Tuoreet tutkimukset osoittavat, että laadukas pedagoginen johtaminen näkyy lasten toiminnan tasolla lasten oppimisen ja hyvinvoinnin lisääntymisenä (Fonsén & Soukainen 2020; Fonsén ym. 2022). Tutkimukset osoittavat myös, että erilaiset koulutustaustat tuottavat erilaista osaamista, jolla on merkitystä varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan laatuun (Valkonen ym. 2024). Näin ollen sekä henkilöstön että johtajien koulutustausta vaikuttaa siihen, miten pedagogiikka toteutuu arjessa.

Helsingin yliopistossa on tällä hetkellä käynnissä tutkimus (Lahtinen, Fonsén, Reunamo & Kallioniemi, arvioitavana), jossa tarkastellaan päiväkodin johtajien koulutustaustan yhteyttä varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan ja observoituun lasten toimintaan varhaiskasvatuksen arjessa. Tutkimuksessa on vertailtu kasvatustieteisiin perustuvaa varhaiskasvatuksen opettajakoulutusta yliopistossa ja sosiaalitieteisiin perustuvaa sosionomikoulutusta ammattikorkeakoulussa. Analyysi perustuu laajaan aineistoon. Koulutustaustojen erojen tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten päiväkodin johtajien koulutustaustan kautta syntynyt tietopohja vaikuttaa pedagogisen toiminnan ohjaamiseen ja kehittämiseen. Koulutustaustalla näyttää olevan vaikutusta siihen, miten pedagoginen johtajuus ymmärretään suhteessa päiväkodin johtajan ydintehtävään ja millaisia valmiuksia on arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen pedagogista kokonaisuutta. Lahtisen ym. tutkimus osoittaa, että päiväkodin johtajan koulutustausta kytkeytyy tiiviisti arjessa toteutettaviin pedagogisiin käytäntöihin ja lasten toimintaan. Opettajataustaisten johtajien päiväkodeissa pedagoginen toiminta oli vahvempaa ja tavoitteellisempaa sekä lasten toimintaa aktiivisemmin ohjaavaa, lasten toimintaan ja leikkiin sitoutuminen oli vahvaa. Myös lasten osallistuminen toimintaan oli vahvempaa ja tunnetasolla lapset kokivat enemmän iloa, riemua, onnea ja tyytyväisyyttä sekä uteliaisuutta. Havainnot osoittavat, että päiväkodin johtajan opettajankoulutuksen kasvatustieteellinen sisältö luo vankemman pohjan pedagogiikan johtamiselle sekä lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle.

2.1.10 Yhteenvedo päiväkodin johtajatilanteesta

Yhteenvedona todettakoon, että päiväkodin johtajia oli Suomessa vuonna 2022 arviolta 2369, ja näistä suurin osa (59 %) on vuonna 2030 siirtynyt eläkkeelle tai menettävät työhistoriansa ja nykyisen koulutuksensa perusteella kelpoisuutensa. Näin ollen kelpoisten päiväkodin johtajien vaje olisi 1408 henkilöä vuonna 2030.

Varanto eli vuodesta 2030 alkaen kelpoisia, enintään 55-vuotiaita henkilöitä on noin 6000. Nämä henkilöt ovat tällä hetkellä muualla työmarkkinoilla, pääosin kuitenkin kasvatuksen toimialalla. Tällä hetkellä kasvatustieteen maisterin tutkinnon suorittamalla kelpoistuu noin 370 uutta henkilöä vuosittain. Heistä kuitenkin vain murto-osa työskentelee tällä hetkellä päiväkodin johtajana. Hieman yli kolmasosa vuonna 2021 valmistuneista työskentelee parhaillaan varhaiskasvatusalalla. Päiväkodin johtajien tarve voi vuoteen 2030 mennessä supistua tai kasvaa, riippuen varhaiskasvatuksen osallistumisasteen ja johtaja/lapsi -suhteen kehityksestä sekä väestökehityksestä.

Aiemmin luvussa 2.1 esitetyn tilasto- ja rekisteripohjaisen selvityksen perusteella voidaan sanoa, että eläköityvien ja ei-kelpoisten määrään on syytä kiinnittää huomiota osana varhaiskasvatuksen ammattilaisten saatavuuden varmistamista tulevaisuudessa. Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että kelpoisten henkilöiden määrä olisi riittävä vuodesta 2030 alkaen. Johtajien tosiasiallinen saatavuus ei kuitenkaan määräydy pelkästään tutkintojen lukumäärän perusteella, vaan siihen vaikuttavat muun muassa alueellinen kohdentuminen ja hakeutuminen päiväkodin johtajan tehtäviin sekä tehtävän veto- ja pitovoima. Tilastselvityksen perusteella on olemassa merkittävä varanto henkilöitä, joilla on kelpoisuus päiväkodin johtajan tehtävään myös vuodesta 2030 eteenpäin, mutta jotka eivät tällä hetkellä työskentele päiväkodin johtajana. Varannosta huolimatta on mahdotonta arvioida varmuudella, kuinka moni näistä varannon muodostavista henkilöistä lopulta siirtyisi päiväkodin johtajan tehtävään.

Johtopäätöstä, että kelpoisten johtajien määrä olisi riittävä, tukee opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman selvityksen lisäksi myös työryhmän tekemä erillinen tietopyyntö Helsingille, Vantaalle ja Espoole. Tietopyynnön perusteella johtajien kelpoisuusaste on tälle hetkellä pääkaupunkiseudulla hyvä, eikä kelpoisista päiväkodin johtajista olisi myöskään kyseisissä kaupungeissa merkittävää pulaa vuoteen 2030 mennessä. Alalla on myös tasainen virta maisteritutkinnon

suorittajia, joilla on suoritettuna aiempi varhaiskasvatuksen opettajaksi tai sosionomiksi kelpoistava tutkinto. Tämä virta on suurempi kuin keskimääräinen vuosittainen johtajien eläköitymisvauhti. Toisaalta eläköityvien virta on tasainen ja tiedossa on, että kaikki valmistuneet eivät päädy päiväkodin johtajiksi. Johtajien saatavuudessa on näin ollen kyse muodollisesti kelpoisten johtajien saatavuuden lisäksi myös alan veto- ja pitovoimatekijöiden toteutumisesta ja vahvistamisesta. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä tunnistettiin, että erilaisilla mahdollisilla politiikkavaihtoehtoilla, kuten siirtymäsäännöksen pidentämisellä, olisi omalta osaltaan vaikutus kelpoisten päiväkotien johtajien tarjontaan vuonna 2030.

2.2 Lainsäädäntö

2.2.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018). Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikkaa varhaiskasvatustoiminnan perustana. Pedagogiikan merkitys näkyy lähtökohtaisesti varhaiskasvatuksen määrittelyssä (2 §) ja toiminnalle kohdennetuissa tavoitteissa (3 §). Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) velvoittavuus ja sen sisällön pedagogiset painotukset edellyttävät päiväkodin johtajalta varhaiskasvatuksen henkilöstön ja toimintakulttuurin pedagogiikkaan perustuvaa johtamista (ks. esim. Kuusiholma-Linnamäki ym., 2023).

Varhaiskasvatuslain 31 §:ssä on säädetty päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksesta 1.1.2030 alkaen. Ennen 31 §:n voimaantuloa noudatetaan siirtymäsäännöstä (74.2 §), jonka mukaan kelpoisuusvaatimuksena päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään ja riittävä johtamistaito tai kelpoisuus varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito.

Kelpoisena päiväkodin johtajana voi ennen 1.1.2030 toimia lastentarhanopettajatutkinnon, varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuuden tuottavan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon sekä varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuuden tuottavan sosiaali- ja terveystieteen ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK), suorittanut henkilö. Jos henkilö on suorittanut varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään kelpoistavan tutkinnon eikä hänellä ole kelpoisuutta varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään, hänen tulee suorittaa kasvatustieteen maisterin tutkinto jo ennen 1.1.2030 ollakseen kelpoinen päiväkodin johtajan tehtävään.

Varhaiskasvatuslain 31 § tultua voimaan 1.1.2030 alkaen päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimus edellyttää edellä mainittujen tutkintojen suorittaneilta henkilöiltä lisäksi kasvatustieteen maisterin tutkintoa.

Varhaiskasvatuslaissa on henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös (75.5 §), jonka mukaan henkilö, joka toimi kelpoiseksi katsottuna päiväkodin johtajana tai hallinnollisena johtajana lain voimaantullessa 1.9.2018 tai oli toiminut tällaisessa tehtävässä viiden tätä edeltävän vuoden kuluessa, säilyttää kelpoisuutensa koko työuransa ajan. Henkilöt, jotka ovat toimineet varhaiskasvatuslain voimaantulon jälkeen mutta ennen 31 §:n voimaantuloa kelpoiseksi katsottuna päiväkodin johtajana, mutta eivät ole hankkineet kasvatustieteen maisterin tutkintoa, menettävät kelpoisuutensa 1.1.2030 alkaen varhaiskasvatuslain 31 §:n tullessa voimaan. Tämä koskee kaikkia tutkintotaustoja.

Vuoden 2018 varhaiskasvatuslain kokonaisuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 40/2018) perustelujen mukaan päiväkodin johtaja vastaa toimintayksikkönsä varhaiskasvatustoiminnasta, varhaiskasvatuksen laadusta ja tuloksellisuudesta. Toiminnasta vastaavalla johtajalla tulee olla myös koulutuksensa puolesta valmius toimia lapsiryhmässä, vaikka työnantajan

päättämään tehtäväkuvaan tällainen ei sisältyisikään. Maisterin tutkinnon asettamista vähimmäisvaatimukseksi perusteltiin hallituksen esityksessä sillä, että toiminnasta vastaavan johtotehtäviin sisältyy entistä enemmän päiväkodin varhaiskasvatukseen kuuluvan pedagogiikan ja työntekijöiden pedagogisen osaamisen johtaminen ja toiminnan suunnittelua. Uudistettu lainsäädäntö ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (OPH, 2014) asettivat normittavina asiakirjoina uusia tavoitteita varhaiskasvatuksen laadulle. Vaikka varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden tuottavaan kasvatustieteen kandidaatin tutkintoon sisältyy varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja didaktiikkaa sekä kehitys- ja kasvatuspsykologiaa, pedagogiikan johtamiseen tarvittavan osaamisen vahvistamiseen nähtiin sisältyvän tarkoituksenmukaisimmin kasvatustieteen maisterin tutkintoon.

2.2.2 Säänneltyihin ammatteihin sovellettava EU-taustainen sääntely

Euroopan unionin (EU) oikeuden velvoittavuus vaikuttaa kansallisen sääntelyn liikkumavaraan. EU on antanut Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/958 uuden ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarvioinnista. Direktiivin sisältö on pantu kansallisesti täytäntöön ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarvioinnista annetulla valtioneuvoston asetuksella (376/2020).

Muutetun ammattisääntelyn suhteellisuusarviointi on tehty luvussa 4.2.6

2.3 Kasvatustieteen maisterikoulutus yliopistoissa ja sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa

2.3.1 Kasvatustieteen kandidaatti- ja maisterikoulutus yliopistoissa

Yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetulla valtioneuvoston asetuksella (794/2004) säädetään yliopistoissa annettavista tutkinnoista sekä muun muassa niiden tavoitteista, rakenteesta ja laajuudesta.

Kasvatustieteellisen koulutusalan ja opettajankoulutuksen tutkintoja ovat:

- kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, laajuus 180 opintopistettä
- kasvatustieteen maisterin tutkinto, laajuus 120 opintopistettä
- kasvatustieteen lisensiaatin tutkinto
- kasvatustieteen tohtorin tutkinto.

Alemman korkeakoulututkinnon (kandidaatti) laajuus on pääsääntöisesti 180 opintopistettä ja siihen voi kuulua:

- perus- ja aineopintoja;
- viestintä- ja kieliopintoja;
- monitieteisiä opintokokonaisuuksia;
- muita opintoja;
- asiantuntijuutta kehittävää harjoittelua

Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (794/2004, 9 §) on säädetty, että kasvatustieteen perusopinnot laajuus on vähintään 25 opintopistettä ja yhdessä aineopintojen kanssa laajuus on vähintään 60 opintopistettä. Kasvatustieteen aineopintoihin sisältyy vähintään 6 ja enintään 10 opintopisteen laajuinen opinnäyte.

Kasvatustieteen maisterin tutkinnon pääaineena/suuntautumisvaihtoehtona voi yliopistokohtaisesti olla esimerkiksi kasvatustiede (yleinen kasvatustiede, aikuiskasvatustiede,

erityispedagogiikka, varhaiskasvatustiede), varhaiskasvatus, luokanopettajakoulutus sekä kotitalous- ja käsityötiede.

Ylemmän korkeakoulututkinnon (maisteri) laajuus on pääsääntöisesti 120 opintopistettä ja siihen voi kuulua:

- perus- ja aineopintoja sekä syventäviä opintoja
- viestintä- ja kieliopintoja
- monitieteisiä opintokokonaisuuksia
- muita kuin edellisissä kohdissa tarkoitettuja opintoja
- asiantuntijuutta syventävää harjoittelua.

Oppiaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden aineopintojen laajuus on yhdessä perusopintojen kanssa vähintään 60 opintopistettä. Syventävien opintojen laajuus on vähintään 60 opintopistettä. Tutkinnon pääaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden taikka koulutusohjelman syventäviin opintoihin sisältyy vähintään 20 ja enintään 40 opintopisteen laajuinen opinäyte.

Varhaiskasvatuksen yliopistokoulutuksen tietoperustana on kasvatustieteellinen tutkimustieto. Kasvatustieteellinen tutkimustieto on olennainen osa varhaiskasvatuksen tehtäviin kelpoistavien yliopistoissa toteutettavien korkeakoulututkintojen tietoperustaa. Opintoissa painottuvat kasvatustieteiden osa-alueet kuten kasvatopsykologia, -sociologia ja -filosofia sekä didaktiikka ja pedagogiikka. (Karila ym., 2024). Tutkintoihin sisältyy yhteisiä kasvatustieteen perus-, aine- ja syventäviä opintoja. Kasvatustieteen maisterin (varhaiskasvatus) (120 op) tutkinnon pääaineena on kasvatustiede ja tutkintoon sisältyvät kasvatustieteen syventävät opinnot (80–85 op) ja sivuaine- ja/tai muita opintoja (40–45 op). Jyväskylän yliopistossa pääaineena on varhaiskasvatustiede (Fonsén ym., 2025.)

Kansallisen koulutusten arvioinnin (Karila ym., 2024) perusteella varhaiskasvatukseen suuntautuvan maisterikoulutuksen koulutussisällöissä korostuvat arviointi-, kehittämis- ja tutkimustyö sekä varhaiskasvatuksen johtaminen. Kaikkiin varhaiskasvatukseen keskittyvien maisterin tutkintojen opetussuunnitelmiin sisältyy varhaiskasvatuksen johtamiseen ja johtajuuteen liittyviä opintoja ja opintokokonaisuuksia, ja osassa opetussuunnitelmista kuvataan tutkinnon eksplisiittisesti tuottavan pätevyyden toimia päiväkodin johtajana. Kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin opetussuunnitelmien tietoperusta on ajankohtainen niin tutkimustiedon kuin varhaiskasvatuksen muuttuneen toimintaympäristön näkökulmasta, ja maisteritutkinnot antavat valmiuden päiväkodin johtajan tehtäviin sekä muihin johtaja- ja asiantuntijatehtäviin.

Esimerkki tutkinnosta: Itä-Suomen yliopiston Johtamisen, kehittämisen ja tutkimuksen maisteriohjelma:

- Inklusiivinen ja hyvinvoiva työyhteisö 5 op
- Osaamisen ja organisaation kehittäminen työelämässä 5 op
- Opetussuunnitelma, sen implementointi ja vaikuttavuuden arviointi 5 op
- Varhaiserityiskasvatus ja tuen johtaminen 5 op
- Varhaiskasvatus osana moninaistuvia verkostoja 5 op
- Varhaiskasvatustieteiden politiikka 3 op
- Hallinnon, kehittämisprojektin tai tutkimuksen harjoittelu 5 op
- Varhaiskasvatuksen johtamisen harjoittelu 7 op
- Tutkimusmenetelmät (kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus) 6 op
- Syventävä erityistutkimusmenetelmä 4 op
- Tutkielma 30 op
- Graduseminaari 5 op

- Muut opinnot 10 op.

Pakollisena sivuaineena edellä mainitussa maisteriohjelmassa ovat Kasvatus- koulutusjohtamisen perusopinnot 25 op (mm. Johtamisen perusteet, Henkilöstöjohtaminen, Lainsäädäntö, hallinto ja johtaminen, Pedagoginen johtaminen, Arviointi kehittämisen tukena).

Esimerkkejä kursseista: Helsingin yliopiston Opetussuunnitelmatutkimus ja kasvatustieteiden kehittäminen -opintojaksolla (5 op) opiskelijat syventyvät opetussuunnitelman kriittiseen tutkimukseen ja oppivat soveltamaan ohjaavia asiakirjoja työn arvioinnissa ja kehittämisessä. Erityisen merkittävää on lain ja alaa ohjaavan säädöspohjan tuntemus, opetussuunnitelmatyö ja opetussuunnitelmaperustainen johtaminen. Lisäksi opiskelijat oppivat tunnistamaan jaetun pedagogisen johtajuuden ja opettajajohtajuuden mahdollisuudet ja kehittävät valmiuksiaan pedagogisena johtajana.

Oulun yliopiston Johtajuus kasvatustieteiden organisaatioissa (5 op) – opintojakson käytyään opiskelija osaa analysoida johtajuuteen ja organisaatioihin liittyviä peruskäsitteitä ja keskeisiä teorioita, tulkita kasvatus- ja koulutusorganisaatioiden johtamiseen liittyviä käytännön tilanteita kasvatustieteellisen tutkimustiedon valossa, tunnistaa erilaisia tapoja edistää organisaatiossa tapahtuvaa oppimista ja kehittymistä sekä tarkastella johtajuutta osana omaa asiantuntijuuttaan.

Kasvatustieteiden maisteritutkintoa (varhaiskasvatus tai varhaiskasvatustiede) tarjotaan kaikissa niissä seitsemässä yliopistossa, jolla on yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä annetulla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (1451/2014) säädetty varhaiskasvatuksen opettajan- koulutuksen (asetuksessa *lastentarhanopettajakoulutus*) koulutusvastuu. Osassa yliopistoista opinto-oikeuden maisteritutkintoon saa yhdessä kandidaattitutkinnon suoritusosoituksen kanssa, osassa yliopistoissa maisterivaiheeseen pääsy edellyttää erillistä hakemista. Ruotsinkielistä kandidaatti- ja maisterikoulutusta järjestävät Åbo Akademi ja Helsingin yliopisto. Lisäksi maisteritutkintoja suoritetaan muun muassa yleisen kasvatustieteen, aikuiskasvatustieteen ja erityispedagogiikan opintosuunnista.

2.3.2 Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa

Ammattikorkeakoululain (932/2014) 11 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetulla valtioneuvoston asetuksella (464/1998) säädetään korkeakoulututkinnoista ja niiden tuottamasta kelpoisuudesta. Sekä ammattikorkeakoulututkinto että ylempi ammattikorkeakoulututkinto antavat saman kelpoisuuden julkisiin virkoihin ja tehtäviin kuin yliopistossa suoritettu samantasoinen alempi tai ylempi korkeakoulututkinto.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK), ja sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK), ovat ammattikorkeakouluissa suoritettavia sosiaali- ja yhteiskuntatieteisiin pohjautuvia tutkintoja, jotka tuottavat erityisesti sosiaalialan osaamista. Opinnot perustuvat sosiaalipedagogiikkaan, jossa keskeisiä ovat kaikenikäisten ihmisten kasvun ja kasvatuksen yhteisölliset ja yhteiskunnalliset kytkennät sekä pedagoginen näkökulma sosiaaliseen työhön etenkin silloin, kun ihmisellä on mielenterveys- tai päihdeongelmia tai hän on vaarassa syrjäytyä. Sosionomikoulutuksissa varhaiskasvatuksessa keskeiset kehitys- ja kasvatopsykologia ja didaktiikka jäävät kuitenkin vähäisiksi.

Varhaiskasvatukseen keskittyvien opintojen tarjonta vaihtelee ammattikorkeakouluittain ja varhaiskasvatuksen opintoja voidaan toteuttaa eri ammattikorkeakoulujen yhteisinä opintoina. Jo- kainen ammattikorkeakoulu päättää kuitenkin itse opetuksensa sisällöistä ja toteutuksesta. Hal- litusohjelman kirjauksen mukaisen päiväkodin johtajan kelpoisuutta selvittäneen työryhmän

ammattikorkeakoulutuksen jäsenten esitysten lisäksi tietoon ei ole tullut muuta tutkimus-, selvitys- tai arviointitietoa, jossa sosionomi YAMK-koulutuksen sisältöjä olisi tarkasteltu suhteessa varhaiskasvatuksen sisältöihin tai niiden toteutumista osana tutkinnon kokonaisuutta.

Varhaiskasvatus on irrotettu sosiaalihuollosta jo vuonna 2013 hallinnonalan siirryttyä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Varhaiskasvatus nähdään nykyisin osana koulutusjärjestelmää, jolloin sen pedagogiset ja didaktiset elementit korostuvat. Sosionomi AMK- ja YAMK-koulutuksissa ei ole pakollista vähimmäismäärää varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan tai didaktiikkaan liittyvistä opinnoista, jolloin tutkinnon tuottama pedagoginen ja didaktinen osaaminen voi jäädä vähäiseksi ja vaihtelee ammattikorkeakouluittain. Päiväkodin johtajan tehtävässä pedagoginen ja didaktinen osaaminen on kuitenkin välttämätöntä, koska päiväkodin johtajan keskeinen tehtävä on johtaa pedagogiikkaa ja didaktiikkaa päiväkodissa. Tästä syystä vuonna 2018 varhaiskasvatustieteen maisterin tutkinto. Tämä koskee kaikkia varhaiskasvatuksen opettajaksi tai varhaiskasvatuksen sosionomiksi kelpoisia henkilöitä taustatutkinnosta riippumatta, kuitenkin pois lukien henkilöt, jotka ovat varhaiskasvatuslain siirtymäsäännöksen (75.5 §) suojassa.

Sosionomi AMK- tai YAMK -koulutukseen ei välttämättä sisälly yhtään varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa eikä didaktiikkaa. Tästä syystä sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), lisäksi tulisi päiväkodin johtajan kelpoisuuden saadakseen suorittaa vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- ja aineopinnot. Nämä opinnot tuottaisivat sosionomi (YAMK) -koulutuksen suorittaneelle riittävän osaamisen päiväkodin johtajan työssä tarvittavasta pedagogiikasta ja didaktiikasta. Opintojen suorittaminen voisi olla mahdollista esimerkiksi avoimen yliopiston tarjonnan kautta. Yliopistot päättävät kuitenkin itse opintotarjonnastaan ja opiskelijavalinnan kriteereistä.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK)

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK), laajuus on 210 opintopistettä. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 2 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu:

- perus- ja ammattiopintoja;
- vapaasti valittavia opintoja;
- ammattitaitoa edistävää harjoittelua;
- opinnäytetyö.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluvan ammattitaitoa edistävän harjoittelun osuus on vähintään 30 opintopistettä. Ammattikorkeakoulut päättävät itse omista opetussuunnitelmistaan ja opintojaksojen sisällöistä.

Sosionomiopiskelijat voivat valita varhaiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehdon osaksi opintojaan. Suuntautumisvaihtoehtoa ei tarvitse päättää opintojen alkaessa. Varhaiskasvatukseen suuntaavien opintojen kokonaisuus, eli varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot, antavat varhaiskasvatuslain 27 §:n määrittämän kelpoisuuden toimia varhaiskasvatuksen sosionomina (aiemmin kelpoisuus tuli varhaiskasvatuksen opettajaksi). Tämä vähintään 60 opintopisteen kokonaisuus sisältää teoriaopintoja, harjoittelua ja opinnäytetyön. Näin varmistetaan varhaiskasvatuksen sosionomin yleinen ja eriytyvä osaaminen sekä teoreettisena että käytännöllisenä. Teoriaopinnot liittyvät muun muassa varhaiskasvatukseen sekä lapsi- ja perhetyöhön. Ne jäävät kuitenkin yliopistoissa suoritettua varhaiskasvatuksen opettajan (kasvatustieteen kandidaatti) teoreettisia opintoja vähäisemmiksi, koska teoriaopintoihin sisältyy myös opinnäytetyö ja harjoittelu. Sosionomeja kouluttavat

ammattikorkeakoulut voivat halutessaan noudattaa *Valtakunnallisen ammattikorkeakoulujen varhaiskasvatusverkoston* suositusta varhaiskasvatuksen opinnoista. Tutkintoon liitettävistä varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyvien opintojen vähimmäismäärästä ei ole säännöksiä.

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK)

Sosiaali- ja terveysalan ylempällä ammattikorkeakoulututkinnolla, sosionomi (ylempi AMK), tarkoitetaan ammattikorkeakouluissa suoritettavaa 90 opintopisteen laajuista sosiaalialan tutkintoa. Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittamaan voi hakea, jos on soveltuva ammattikorkeakoulututkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto sekä edellä mainitun tutkinnon suorittamisen jälkeen hankittu, vähintään kahden vuoden työkokemus asianomaiselta alalta. Asianomainen ala voi olla ala, jolle hakee suorittamaan YAMK-tutkintoa tai ala, jolta korkeakoulututkinto on (<https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/ammattikorkeakoulututkinnot>).

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 2 §:n mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu 1) syventäviä ammattiopintoja, 2) vapaasti valittavia opintoja ja 3) opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK) –tutkinto on 90 opintopisteen laajuinen. Yhteensä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnosta, sosionomi (AMK) ja ylemmästä ammattikorkeakoulututkinnosta, sosionomi (ylempi AMK) muodostuu yleensä vähintään 300 opintopisteen laajuinen opintokokonaisuus. Opintopisteiden määrä ei sinänsä ole merkittävin asia ylempään korkeakoulutuksen tuottaman osaamisen näkökulmasta, vaan keskeistä on tarkoituksenmukainen tieteenala ja substanssi, josta opinnot suoritetaan.

Opiskelijavalinnasta säädetään korkeakoululainsäädännössä. Ammattikorkeakoululaki (932/2014) 28 §:n mukaan ammattikorkeakoulu ottaa opiskelijan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja päättää opiskelijavalinnan perusteista, kuten tarkemmista valintakriteereistä. Sosiaalialalle koulutetut sosionomit (sekä AMK-että ylempi AMK-taso) ovat hakukelpoisia hakeutumaan sosiaalialan jatko-opintoihin (kuten sosiaalityö, sosiaalipedagogiikka), mutta se saattaa edellyttää lisäopintoja. Esimerkiksi Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoissa edellä mainitut sosionomit sosiaalityöntekijäksi kelpoistavaan sosiaalityön maisteritutkintoon hakeutuminen edellyttää, että ennen hakeutumista yliopistoon henkilö on suorittanut sosiaalityön perus- ja aineopinnot (60 op) ja akateemisen opiskelun kurssin.

Sosionomitaustaisen henkilöstön määrä varhaiskasvatuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti vuonna 2023 varhaiskasvatuksen opettajien työuria. Selvityksen mukaan vuonna 2019 varhaiskasvatuksen opettajana työskennelleistä 44 prosentilla oli kelpoistavana tutkintona kasvatustieteen kandidaatti tai lastentarhanopettaja, 32 prosentilla puolestaan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK). Vuodesta 2004 vuoteen 2020 kasvatustieteen kandidaatin tai lastentarhanopettajan koulutuksen suorittaneiden määrä laski 73 prosentista 47 prosenttiin. Varhaiskasvatuksen opettajiksi onkin palkattu suhteellisesti enemmän sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK) suorittaneita, joiden osuus työvoimasta kolminkertaistui 11 prosentista (vuosi 2004) 34 prosenttiin (vuosi 2020). Nämä erot heijastavat myös suoritettujen tutkintojen määrää: sosionomitutkintoja suoritetaan moninkertaisesti enemmän verrattuna varhaiskasvatukseen suuntautuneiden kasvatustieteen kandidaattien tutkintoihin. (Kalmbach, 2023.)

Selvityksessä tarkasteltiin myös varhaiskasvatuksen opettajana toimivien henkilöiden alanvaihtoa. Noin kolmannes (31 %) kelpoisista varhaiskasvatuksen opettajista siirtyy sosiaalialan ammatteihin, kuten sosiaalialan ohjaajaksi tai sosiaalityöntekijäksi. Viidennes lähtijöistä (20 %)

siirtyy opettajan tehtäviin, kuten luokanopettajaksi tai aineenopettajaksi. Selvityksessä ei tarkasteltu sitä, olivatko alaa vaihtaneet suorittaneet uuden kelpoistavan tutkinnon ennen alanvaihtoa. Varhaiskasvatukseen erikoistuneet kasvatustieteen kandidaatit lähtevät ammatista vähemmän todennäköisesti kuin sosionomitaustaiset ja ei-pätevät opettajat, joskin ero sosionomitaustaisiin opettajiin on pienentynyt selvästi viime vuosina ja lähtijöiden osuus oli vuonna 2019 lähes samalla tasolla. Tällöin 12 prosenttia yliopistokoulutetuista ja 15 prosenttia sosionomitaustaisista kelpoisista varhaiskasvatuksen opettajista ei työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana enää vuonna 2020, kun taas vuonna 2004 lähtijöiden osuus sosionomitaustaisista varhaiskasvatuksen opettajista oli vielä lähes kaksinkertainen varhaiskasvatukseen erikoistuneisiin kasvatustieteen kandidaatteihin verrattuna. (Kalmbach, 2023.)

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on joustavoittaa päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista muuttamalla varhaiskasvatustieteen hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti siten, että myös ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut henkilö voisi täyttää kyseisen kelpoisuusvaatimuksen. Esityksen mukaan sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), suorittanut, jolla on myös varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, voisi saada päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan kelpoisuuden suorittettuaan esityksessä ehdotetut lisäopinnot. Tällä tavoitteellaan riittävää kasvatustieteellistä, pedagogista ja didaktista osaamista hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti päiväkodin johtajan tehtävässä toimivalle henkilölle. Lisäksi esityksen tavoitteena on se, että henkilön kelpoisuus säilyisi myös siinä tilanteessa, jossa hän on toiminut kelpoiseksi katsottuna päiväkodin johtajana ajalla 2.9.2018–31.12.2029.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Ehdotetaan varhaiskasvatustieteen 31 §:ään muutosta, joka joustavoittaisi päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimusta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimusta siten, että nykyisen sääntelyn lisäksi pykälään lisättäisiin ne vaatimukset, jotka ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön tulisi suorittaa hankkiakseen päiväkodin johtajan kelpoisuuden. Tällöin päiväkodin johtajaksi olisi kelpoinen sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), suorittanut, jolla olisi lisäksi yhteensä vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perusopinnot (25 op) ja aineopinnot (35 op). Lisäksi edellytetään kelpoisuutta 26 tai 27 §:n nojalla sekä riittävää johtamistaitoa.

Lisäksi ehdotetaan varhaiskasvatustieteen 75 §:n 5 momenttiin muutosta, jossa laajennettaisiin sitä aikaväliä, jolla kelpoiseksi katsottu päiväkodin johtaja säilyttäisi kelpoisuutensa. Esityksen mukaan henkilö, joka olisi ollut aikavälillä 2.9.2018–31.12.2029 virka- tai työsuhteessa päiväkodin johtajana ja joka täyttäisi 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden, säilyttäisi kelpoisuutensa varhaiskasvatustieteen 31 §:n tultua voimaan.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esitys toteutetaan nykyisten taloudellisten resurssien puitteissa, joten sillä ei ole vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen.

Yliopistolain (558/2009, 7 §) mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta täydennyskoulutuksena, avoimena yliopisto-opetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä muuta täydennyskoulutusta. Koulutusvastuunsa mukaisesti yliopistot voivat tarjota halutessaan näitä opintoja avoimena opintona tai muutoin erillisinä opintoina, mutta yliopistoilla ei ole velvollisuutta näiden opintojen järjestämiseen. Yliopistot voi periä opinnoista maksuja maksuasetuksen mukaisesti (enintään 45 euroa/opintopiste). Loppukustannukset katetaan yliopistojen perusrahoituksella.

Yliopistoille tulisi taloudellisia vaikutuksia, jos yliopistot lisäisivät kasvatustieteen perus- ja aineopintojen tarjontaa. Mahdollisia kustannuksia yliopistoille tulisi muun muassa lisähenkilöstön palkkaamisesta, koulutushakujen suorittamisesta, opinnäytetöiden ja harjoittelujen ohjaamisesta sekä mahdollisista lisätilatarpeista. Lisäkustannuksiin ei ole varattu rahoitusta valtion budjetista.

4.2.2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia yhdenvertaisuuteen. Esityksen tarkoituksena on joustavoittaa päiväkodin johtajan kelpoisuussääntelyä siten, että jatkossa kelpoisuuden voisi saavuttaa useammalla koulutuspolulla. Tietyiltä osin esityksen voi katsoa jopa vahvistavan yhdenvertaisuutta, koska jatkossa kelpoisuuden saavuttaminen ei edellyttäisi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (sosionomi, ylempi AMK) suorittaneilta kokonaan uutta samantasoista kasvatustieteen maisterin tutkintoa, vaan riittäisi, että ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi suoritettavaksi tulisivat vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- ja aineopinnot. Toisaalta esitys voisi tosiasiallisesti asettaa kohderyhmään kuuluvia ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita eriarvoiseen asemaan, koska todennäköisesti täydentävät kasvatustieteen opinnot suoritettaisiin tavallisimmin maksullisina avoimen yliopiston opintoina. Tällöin kelpoistuminen päiväkodin johtajaksi olisi vain niiden ulottuvilla, joilla olisi kykyä maksaa lisäopinnoista. Siirtymäsäännöksen muuttaminen puolestaan parantaisi yhdenvertaisuutta, koska kelpoisuus säilyisi aikaisempaa useammalla.

Tällä hetkellä sekä kasvatustieteen kandidaatti- että sosionomi (AMK/ylempi AMK) -taustaiset varhaiskasvatuksen opettajat ja sosionomit pyrkivät kasvatustieteen maisterin tutkintoon päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamiseksi. Jatkossa he voisivat pyrkiä suorittamaan myös sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (sosionomi, ylempi AMK). Vuonna 2025 kasvatustieteen maisterin tutkintoon johtavia aloituspaikkoja oli kaikkiaan 754, hakijoita 2 746 ja paikan vastaanottaneita 729 (Tilastopalvelu Vipunen). Maisterikoulutuksessa paikkoja on ollut viime vuosina vähemmän kuin hakijoita, jolloin päiväkodin johtajaksi kelpoistavaan koulutukseen eivät pääse tällä hetkellä kaikki halukkaat. Kasvatustieteen maisteriohjelmiin hakeutuneista vain osalla on päiväkodin johtajan kelpoisuuden edellytyksenä oleva varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus. Sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon voi suorittaa 23 ammattikorkeakoulussa, joissa aloituspaikkoja vuonna 2025 oli 351, hakijoita 625 ja paikan vastaanottaneita 229 (Tilastopalvelu Vipunen). Aloituspaikkoihin ja hakijoiden määrään nähden paikan vastaanottaneissa on jonkinlaista katoa. Tämä saattaa liittyä siihen, että samassa haussa on haettu useampaan koulutusohjelmaan, joista ensisijaisena toiveena on jokin muu kuin sosiaali- ja terveysala. Aloituspaikat saattavat olla myös sellaisissa koulutusohjelmissa, joihin kiinnostusta on vähemmän kuin aloituspaikkoja. Kokonaisuudessaan kuitenkin näyttää siltä, että tällä hetkellä sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa pääsee suorittamaan todennäköisemmin kuin kasvatustieteen maisterin tutkintoa.

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä keskimäärin 97 prosenttia on naisia ja 3 prosenttia miehiä. Päiväkodin johtajista miehiä on 5–7 prosenttia. Tunnistettu, mutta vähäiseksi arvioitu vaikutus olisi se, että jos sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt suorittavat päiväkodin johtajaksi kelpoistavat kasvatustieteen perus- ja aineopinnot maksullisina avoimen yliopiston opintoina. Tämän esityksen kohdejoukkoon kuuluvat työskentelevät todennäköisesti naisvaltaisella matalapalkka-alalla, jolloin he eivät välttämättä kykenisi maksamaan opinnoista ja näin kelpoisuuden saavuttaminen ei olisi heille mahdollista.

4.2.3 Vaikutukset lapsiin

Yliopistollinen varhaiskasvatuksen opettajankoulutus on tutkimusperustaista ja antaa valmiuksia ja osaamista pedagogiikan ja didaktiikan syvälliseen ymmärtämiseen. Jos pedagogisen koulutuksen ja osaamisen vaatimustasoa muutetaan, riskinä on, että varhaiskasvatuksen pedagogiikan johtamisen sekä varhaiskasvatustoiminnan pedagogiikan ja didaktiikan laatu heikkenevät, koska johtajalla ei ole vahvaa kasvatustieteellistä ja varhaiskasvatuksen teoreettista pohjaa kasvatustieteen maisterin tutkinnon puuttuessa. Varhaiskasvatuksen laadun heikkeneminen vaikuttaa suoraan lapsen saamaan opetukseen, varhaiskasvatuksen toimintaan ja lapsen saamaan oppimisen ja kehityksen tukeen (ks. tarkemmin luku 2.1.9, *Tutkimuksia päiväkodin johtajan koulutustaustan vaikutuksista varhaiskasvatuksen laatuun*).

Tutkimukset osoittavat, että johtajan pedagoginen asiantuntijuus näkyy päiväkodin toimintakulttuurissa ja että laadukas pedagoginen johtajuus näkyy lasten toiminnassa oppimisen ja hyvinvoinnin lisääntymisenä. Tutkimukset osoittavat myös, että erilaiset koulutustaustat tuottavat erilaista osaamista, joka vaikuttaa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan laatuun sekä lasten toimintaan. Kasvatustieteen maisterin tutkinnon suorittaneilla päiväkodin johtajilla on parhaat edellytykset arvioida, kehittää sekä johtaa varhaiskasvatuksen pedagogista kokonaisuutta. Tällöin pedagoginen toiminta on tavoitteellisempaa ja laadukkaampaa kuin sosiaalialan opintotoistaustaisilla päiväkodin johtajilla. Lisäksi muun muassa lasten osallisuus ja tyytyväisyys toimintaan oli vahvempaa. Tutkimuksen keskeinen tulos on, että päiväkodin johtajan opettajankoulutuksen kasvatustieteellinen sisältö luo vankemman pohjan pedagogiikan johtamiselle, mikä turvaa lapsen edun ja mahdollistaa lapsen parhaat edellytykset myöhemmälle opinpolulle.

4.2.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä säädettäisiin lisäopinnoista, jotka olisivat edellytys päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamiselle. Yliopistojen autonomiaan kuuluu oikeus päättää sisäiseen hallintoon, opetuksen sisältöihin ja opetuksen järjestämistapoihin kuuluvista asioista (yliopistolaki 558/2009). Yliopistolain 2 §:n mukaan yliopistojen tehtävänä on tutkimukseen perustuvan opetuksen ohella tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, mikä luo nimenomaisen yhteyden lisä- ja täydennyskoulutukseen.

Lisä- ja täydentävien opintojen konkreettinen sisältö, vaatimukset ja pedagogiset ratkaisut kuuluvat autonomian ydinalueeseen, koska ne liittyvät suoraan ylimmän opetuksen vapauteen. Lisäksi yliopistot päättävät itse, milloin ja millaisia lisä- tai täydentäviä opintoja opiskelijalta vaaditaan. Lisäopintoihin liittyvät hakumenettelyt, kelpoisuusvaatimukset, laajuudet ja aikarajat vaihtelevat yliopistoittain. Yliopistoilla ei ole velvollisuutta tarjota tietyn alan aineopintoja tai tiettyä määrää ei-tutkintoon johtavaa opetusta. Esityksen vaikutukset yliopistoihin riippuvat siitä, mitä yliopistot tulevat autonomiansa puitteissa päättämään lisäopintojen toteuttamisesta.

4.2.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys mahdollistaisi sosiaali- ja terveystieteiden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) suorittaneelle varhaiskasvatukseen opettajalle tai varhaiskasvatukseen sosionomille urapolun päiväkodin johtajan tehtävään kasvatustieteen perus- ja aineopinnot suorittamalla. Edellä mainitun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden ei tarvitsisi enää suorittaa kelpoisuuden saadakseen samantasoista uutta kasvatustieteen maisterin tutkintoa. Lisäksi esityksessä laajennettaisiin aikaväliä, jolla kelpoiseksi katsottu päiväkodin johtaja säilyttäisi kelpoisuutensa.

Esitys lisäisi päiväkodin johtajien saatavuutta. Voidaan kuitenkin todeta, että opetus- ja kulttuuriministeriön tekemän selvityksen (ks. tarkemmin alaluvut 2.1.2–2.1.8) mukaan päiväkodin johtajista ei ole merkittävää pulaa vuoteen 2030 mennessä.

Jatkossa päiväkodin johtajan kelpoisuuden voisi saada kahden eri tieteenalan – kasvatustieteen ja sosiaalitieteen - opinnoilla ja siten erilaajuisella varhaiskasvatukseen pedagogiikan ja didaktiikan osaamisella. Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa voi hakeutua suorittamaan sen jälkeen, kun hakijalla on kahden vuoden työkokemus sosiaalialalta, johon varhaiskasvatus ei määritelmällisesti kuulu. Tämä on perusteltua siksi, että sosiaali- ja terveystieteiden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon pitäisi tuottaa erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden osaamista, koska se kelpoistaa sosiaali- ja terveystieteiden tiettyihin ylempää korkeakoulututkintoa edellyttäviin tehtäviin. Päiväkodin johtajan osaamisen näkökulmasta tämä ei välttämättä ole mielekasta, koska päiväkodin johtajan tulee johtaa varhaiskasvatukseen perustehtävän laadukasta toteutusta. Kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut, varhaiskasvatukseen opettajaksi kelpoinen henkilö, ei ole kelpoinen sosiaalialan tehtäviin, joten saadakseen kahden vuoden työkokemuksen sosiaalialalta hänen tulisi työskennellä kahden vuoden ajan tehtävissä, joihin hän ei ole kelpoinen. Lisäksi edellä mainitun henkilön työpanoksen kohdentuminen muualle kuin varhaiskasvatukseen saattaa lisätä varhaiskasvatukseen opettajapulaa.

Kasvatustieteellinen osaaminen jäisi sosiaali- ja terveystieteiden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK), ja vaaditut kasvatustieteen perus- ja aineopinnot suorittaneella edelleen vähäisemmäksi kuin kasvatustieteen maisterin tutkinnon suorittaneella, vaikka koulutusten katsottaisiin tuottavan saman kelpoisuuden päiväkodin johtajaksi. Esityksellä saatetaan näin ollen olla vaikutuksia varhaiskasvatukseen pedagogiikan ja didaktiikan laatuun, joka saattaa vaikuttaa pidemmällä aikajänteellä muun muassa perusopetuksen oppimistuloksiin laskevasti.

Varhaiskasvatuksen vuonna 2013 tapahtuneen hallinnonalasiirron myötä varhaiskasvatus siirtyi sosiaalihuollosta osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus on muun koulutusjärjestelmän tapaan kaikille alle kouluikäisille tarkoitettu palvelu, jolloin sen yhteys sosiaalihuoltoon on välillinen. Varhaiskasvatustarkoituksena on ollut ensisijaisesti varhaiskasvatuksen laadun ja pedagogiikan vahvistaminen. Sen säätämisen yhteydessä henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia muutettiin siten, että koulutustasoa nostettiin ja ammattinimikkeet selkeytettiin huomioiden eri koulutusten tuottama eriytynyt osaaminen. Päiväkodin johtajan tehtävässä haluttiin korostaa pedagogista ja didaktista osaamista asettamalla kelpoisuusvaatimukseksi kasvatustieteen maisterin tutkinto, koska päiväkodin johtajan keskeisin tehtävä on kasvatusyhteisön työn johtamista. Tällöin pedagogisen perustehtävän syvälinen ymmärrys on välttämätöntä. Päiväkodin johtajan tehtävä on verrannollinen peruskoulun rehtorin tehtävään: rehtori johtaa opetus- ja kasvatushenkilöstöä tehtävässään. Tarvittaessa rehtori ja koulun opetushenkilöstö saavat tukea työhönsä sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisilta, kuten kuraattoreilta ja kouluterveydenhuolloilta.

Tarkoituksena on, että kasvatustieteen perus- ja aineopinnot voisi suorittaa maksullisina avoimessa yliopistossa. Avoimeen yliopistoon ei tarvitse pyrkiä, vaan opintoihin voivat hakeutua kaikki halukkaat siinä määrin kuin tarjontaa on. Avoimen yliopiston ja korkeakouluopetuksen enimmäismaksut ovat nousseet toukokuussa 2024 ollen aiemmin 15 euroa ja tällä hetkellä enimmillään 45 euroa opintopisteeltä. Korkeakoulut päättävät maksun suuruudesta itse. Näin ollen 60 opintopisteen laajuinen kokonaisuus voi nykyisin maksaa enimmillään 2700 euroa. Lisäopintojen kustannus voi muodostua liian korkeaksi matalapalkka-alalla työskentelevälle henkilölle ja vähentää hakeutumista opintoihin avoimen yliopiston kautta. Työnantaja voisi halutesaan kustantaa henkilöstönsä lisäopintoja kelpoisuuden saavuttamiseksi, jolloin kustannus opinnoista tulisi yksittäisen henkilön sijaan työnantajalle. Työnantaja voisi itse päättää mahdollisista edellytyksistä kustannusten korvaamiseksi.

Avoimen yliopiston opintoihin on mahdollista tietyin edellytyksin saada opintotukea (opintotukilaki 1243/2013, 4 § 2 mom., 4. kohta). Myös opiskelu työttömyysetuudella on tietyin edellytyksin mahdollista silloin, kun opinnot eivät ole päätoimisia eivätkä estä kokoaikaisen työn vastaanottamista.

Sosiaali- ja terveysalan alemman tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (sosionomi AMK/ylempi AMK) suorittaneet voisivat jatkossakin hakeutua opiskelemaan kasvatustieteen maisterin tutkintoa saadakseen päiväkodin johtajan kelpoisuuden. Tämä voisi johtaa aikaisempaa useammin tilanteeseen, jossa tutkinnon suorittaminen keskeytyisi kasvatustieteen perus- ja aineopintojen suorittamisen jälkeen, etenkin, jos tutkinto-oikeutta suorittavalla henkilöllä olisi jo sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Tällöin tutkinto-oikeuden saaneet, sittemmin opintonsa keskeyttäneet opiskelijat veisivät paikan niiltä opiskelijoilta, jotka olisivat tutkinto-oikeuden saatuaan suorittaneet kasvatustieteen maisterin tutkinnon kokonaisuudessaan. Tämä olisi koulutuspoliittisesti epätoivottava vaikutus.

4.2.6 Muutetun ammattisääntelyn suhteellisuusarviointi

Ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarviointista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (376/2020, jäljempänä suhteellisuusarviointiasetus) edellytetään oikeasuhteisuuden arviointia ja selvityksen liittämistä säädöksiin ennen kuin säädetään uusia tai muutetaan voimassa olevia säänneltyjen ammattien harjoittamisen aloittamista, niiden harjoittamista tai jotakin niiden harjoittamisen muotoa rajoittavia lakeja, asetuksia tai viranomaisen määräyksiä. Suhteellisuusarviointia koskeva ilmoitusmenettely perustuu suhteellisuusarviointiasetuksen 6 §:ään, jolla on pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/958 Uuden ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarviointista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/958, 10 ja 11 artikla.

Suhteellisuusarviointiasetuksen 4 §:n mukaan säänneltyjä ammatteja koskevan sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on varmistettava, että sääntely voidaan perustella yleisen edun mukaisilla tavoitteilla. Asetuksen 5 §:n mukaan viranomaisen on myös varmistettava, että säädökset ovat omiaan takaamaan asetetun tavoitteen saavuttamisen eivätkä ylitä sitä, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi. Sääntelyä valmisteltaessa on sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen tehtävä oikeasuhteisuuden arviointi asetuksessa säädetyn mukaisesti. Asetuksen 3 §:n 3 ja 4 momentin mukaan kaikkiin asetuksen soveltamisalaan kuuluviin säädöksiin on liitettävä suhteellisuusarviointia koskeva selvitys, joka on riittävän yksityiskohtainen, jotta sen perusteella on mahdollista arvioida, täyttyvätkö 4 ja 5 §:ssä säädetyt vaatimukset. Syyt, joiden takia asetuksen 1 §:ssä tarkoitetut säädökset katsotaan perustelluiksi ja oikeasuhtaisiksi, on perusteltava laadullisilla ja mahdollisuuksien mukaan myös määrällisillä tiedoilla.

Suhteellisuusarviointiasetus edellyttää, että ammattisääntely voidaan perustella yleisen edun mukaisilla tavoitteilla. Sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on erityisesti harkittava, voidaanko tähän liittyviä säädöksiä perustella objektiivisesti yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvillä syillä taikka yleiseen etuun liittyvillä, uuden ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarvioinnista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/958 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilla syillä.

Ammattisääntelyn on oltava oikeasuhtaista. Säänneltyjä ammatteja koskevaa sääntelyä valmistellessaan viranomaisen on varmistettava, että säädökset ovat omiaan takaamaan asetetun tavoitteen saavuttamisen eivätkä ylitä sitä, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi. Ammattisääntelyä muutettaessa viranomaisen on lisäksi otettava huomioon muutettujen säännösten vaikutus, kun sitä tarkastellaan muiden ammatin harjoittamista koskevien säännösten kanssa, sekä erityisesti se, miten muutetut säännökset yhdessä muiden vaatimusten kanssa myötävaikuttavat saman yleisen edun mukaisen tavoitteen saavuttamiseen ja ovatko ne tarpeen sen saavuttamiseksi.

Esityksen tavoitteena on joustavoittaa varhaiskasvatuksen opettajakelpoisen tai varhaiskasvatuksen sosionomikelpoisen (sosionomi AMK) ja ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (sosionomi, ylempi AMK) suorittaneen henkilön kelpoisuutta toimia päiväkodin johtajana. Edellä mainitulla sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) suorittaneella henkilöllä tulisi lisäksi olla suoritettuna yhteensä vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- ja aineopinnot. Lisäksi siirtymäsäännöksen muuttamisella säilytettäisiin henkilön kelpoisuus, jotka ovat toimineet kelpoiseksi katsottuna päiväkodin johtajana ajalla 2.9.2018–31.12.2029.

Kun ammattisääntelyä muutetaan, joudutaan arvioimaan tehtävässä vaadittava pedagoginen ja johtamisosaaminen. Päiväkodin johtaja vastaa mm. pedagogisesta toiminnasta, hallinnosta, henkilöstöstä, lasten turvallisuudesta ja muista laissa säädetyistä velvoitteista. Voidaan todeta, että tehtävässä vaadittava ylempi korkeakoulututkinto on välttämätön tehtävässä vaadittavan laajan virkavastuun vuoksi. Nyt esitettävällä sääntelyllä pyritään siihen, että vähintään varmistettaisiin tehtävässä vaadittava osaaminen. Ehdotetun säännösmuutoksen voidaan arvioida olevan oikeassa suhteessa yleiseen etuun nähden. Päiväkodin johtajan kelpoisuussääntelyn muutosta voidaan pitää asianmukaisina hyväksyttävä syy ja oikeasuhtaisuuden vaatimus huomioiden, koska sääntelyehdotus on omiaan saavuttamaan tavoitteen, jolla mahdollistetaan päiväkodin johtajan tehtävässä toimiminen myös sosiaali- ja terveysalan ylemmällä ammattikorkeakoulututkinnolla, sosionomi (ylempi AMK) huolehtien riittävästä pedagogisesta ja didaktisesta osaamisesta. Ehdotettavan muutoksen voidaan katsoa väljentävän edellytyksiä saavuttaa päiväkodin johtajan kelpoisuus. Näin ollen sääntely ei kavenna tai sulje pois olemassa olevia koulutuspolkuja.

Suhteellisuusarviointiasetuksen 3 §:n mukaan lainvalmistelija seuraa säädöksen voimaan tulon jälkeen, onko säädös edelleen oikeasuhteinen ja perusteltavissa tavoitteisiin liittyvillä syillä.

Euroopan komission säänneltyjen ammattien tietokantaan (Regulated Professions Database) on ilmoitettava suhteellisuusarvioinnin keskeinen sisältö, kun jäsenvaltio säätää tai muuttaa ammattisääntelyä. Ilmoituksen tarkoitus on osoittaa, että sääntely täyttää EU:n suhteellisuusvaatimukset.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen vaihtoehto 1) olisi se, että sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi ylempi AMK, suorittanut, jolla on myös sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi AMK, ja varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, saavuttaisi päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan kelpoisuuden suorittamalla tutkinto-opintojensa lisäksi 30 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen opinnot. Päiväkodin johtajan tehtävässä korostuu pedagoginen ja didaktinen osaaminen, koska päiväkodin johtajan keskeisin tehtävä on kasvatusyhteisön työn johtaminen. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnoissa ei ole sitovasti määritetty varhaiskasvatuksen ja erityisesti varhaiskasvatuksen pedagogiseen ja didaktiseen osaamiseen liittyvien opintojen määrää, joten 30 opintopisteen laajuisilla kasvatustieteen opinnoilla ei välttämättä pystyittäisi turvaamaan riittävää varhaiskasvatuksen pedagogiikan ja didaktiikan osaamista. Sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen edellytyksenä on lisäksi kahden vuoden työkokemus sosiaalialalta, johon varhaiskasvatus ei määritelmällisesti kuulu. Varhaiskasvatus on muun koulutusjärjestelmän tapaan kaikille alle kouluikäisille tarkoitettu palvelu, jolloin sen yhteys sosiaalihuoltoon on välillinen. Näiden 30 opintopisteen laajuisten lisäopintojen tarkempi määrittely saattaisi osoittautua ongelmalliseksi, sillä yliopistossa ei välttämättä ole tarjolla juuri tämän laajuista vakiintunutta kokonaisuutta, joka olisi mahdollista säätää kelpoisuuden tuottaviksi lisäopinnoiksi. Jatkossakin yliopistoilla olisi autonomiansa puitteissa mahdollisuus itse päättää tarjoamistaan opinnoista. Tämä vaihtoehto ei toteuta hallitusohjelmakirjausta riittävästä pedagogisesta ja didaktisesta osaamisesta.

Esityksen vaihtoehto 2) olisi se, että sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi ylempi AMK, suorittanut, jolla on myös sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi AMK, ja varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, saavuttaisi päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan kelpoisuuden suorittamalla tutkinto-opintojensa lisäksi 120 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen opinnot eli kasvatustieteen perus-, aine- ja syventävät opinnot. Tämän vaihtoehdon avulla turvattaisiin päiväkodin johtajalta edellytetty pedagoginen ja didaktinen osaaminen. Tämä vaihtoehto on täten hallitusohjelmakirjauksen mukainen, koska se tuottaisi riittävän pedagogisen ja didaktisen osaamisen. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukainen, koska käytännössä se tarkoittaisi toisen ylemmän korkeakoulututkinnon laajuisia lisäopintoja, joskin eri tieteenalalta. Lisäksi kasvatustieteen syventävien opintojen suorittaminen edellyttäisi todennäköisesti perustutkinto-oikeutta yliopistoon.

5.2 Pohjoismainen lainsäädäntö

Ehdotettua päiväkodin johtajan kelpoisuuteen liittyvää lainsäädäntöä on arvioitu suhteessa Pohjoismaiden lainsäädäntöön varhaiskasvatusjärjestelmien samankaltaisuuden vuoksi.

Islannissa varhaiskasvatuksen henkilöstö kelpoisuuksista säädetään laissa opettajien ja johtajien kelpoisuuksista (Lög um menntun, hæfni og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla 95/2019). Laissa säädetään, että päiväkodin johtajalla tulee olla suoritettuna varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto sekä henkilöllä tulee olla opetuslupa. Islannissa varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto ja täten myös kelpoisuusvaatimus on maisteritasoinen.

Norjassa varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuuksista säädetään laissa päiväkodeista (Lov om barne hager, Lov –2005-06-17 Nr 64, 24 §). Pykälässä 24 säädetään, että päiväkodin

johtajalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto tai muu korkeakoulututkinto, joka tuottaa pedagogista ja lapsiin liittyvää osaamista.

Ruotsissa varhaiskasvatusta koskevat säännökset ovat koululaissa (Skollag 2010:800), jossa Suomen varhaiskasvatusta vastaavasta toiminnasta käytetään termiä *förskola*. Laissa säädetään, että päiväkodin johtajana voivat toimia henkilöt, jotka ovat koulutuksen ja kokemuksen kautta hankkineet riittävästi pedagogista osaamista. Vuoden 2019 heinäkuun alusta alkaen päiväkodin johtajana toimivan on pitänyt lisäksi suorittaa johtavan opettajan koulutusohjelma, joka vastaa 30 opintopistettä tai vastaavan koulutuksen.

Tanskassa varhaiskasvatusta koskeva sääntely sisältyy päivähoitolakiin (Lov om Dagtilbud nr 1326 af 09/09/2020). Tanskan lainsäädännössä ei säädetä päiväkodin johtajan kelpoisuudesta. Kunnat ovat kuitenkin vastuullisia varmistamaan, että päiväkodin johtajaksi valitulla on riittävä osaaminen ja koulutus tehtävään.

6 Lausuntopalaute

Lausuntoa pyydettiin opetuksen järjestäjiltä, viranomaisilta, liitoilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä sekä muilta keskeisiltä toimijoita yhteensä X taholta.

Lausuntoja saatiin seuraavilta tahoilta.

Lausuntopalauteen perusteella tehdyt muutokset

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Varhaiskasvatuslaki

31 §. Päiväkodin johtaja. Pykälässä säädetään päiväkodin johtajan kelpoisuudesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimusta siten, että pykälään lisättäisiin ne vaatimukset, jotka ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön tulisi suorittaa hankkiakseen päiväkodin johtajan kelpoisuuden. Tällöin päiväkodin johtajaksi olisi kelpoinen varhaiskasvatuksen opettajan (26 §) tai varhaiskasvatuksen sosionomin (27 §) tehtävään kelpoinen sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (ylempi AMK) suorittanut ja joka olisi lisäksi suorittanut yhteensä 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- (25 op) ja aineopinnot (35 op). Lisäksi edellytettäisiin riittävää johtamistaitoa.

75 §. Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös. Pykälän 5 momenttiin tehtäisiin muutos. Momenttiin tehtäisiin tekninen muutos, jolloin ”joka tämän lain voimaan tullessa tai viisi vuotta tätä ennen on” muutettaisiin muotoon ”joka on aikavälillä 1.9.2013–1.9.2018”. Tämä selkiyttäisi aikamäärettä, mutta ei muuttaisi asiasisältöä. Lisäksi momenttiin lisättäisiin laajennus aikaväliin, jolla kelpoiseksi katsottu päiväkodin johtaja säilyttäisi kelpoisuutensa. Esityksen mukaan henkilö, joka olisi ollut aikavälillä 2.9.2018–31.12.2029 virka- tai työsuhteessa päiväkodin johtajana ja joka täyttäisi 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden, säilyttäisi kelpoisuutensa varhaiskasvatuslain 31 §:n tultua voimaan.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

9 Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2030.

10 Toimeenpano ja seuranta

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä ei ole riippuvuuksia muihin esityksiin.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia.

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Esityksen kannalta keskeisiä huomioitavia perusoikeuksia ovat perustuslain 6 §:n mukainen oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen, 16 §:n sivistykselliset oikeudet ja 18 §:n mukainen oikeus työhön ja elinkeinovapauteen. Lisäksi ehdotusta arvioidaan suhteessa perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon.

Perustuslain 6 §:ssä on säädetty yhdenvertaisuudesta. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kelpoisuusvaatimusten on kohdeltava henkilöitä yhdenvertaisesti ja erottelua saa tehdä vain, jos siihen on hyväksyttävä ja asiallinen peruste. Voidaan sanoa, että esitys ei kohtelisi henkilöitä yhdenvertaisuutta loukkaavalla tavalla tai erottelevasti, koska esitys ei tiukentaisi kelpoisuusvaatimuksia.

Esitystä päiväkodin johtajan kelpoisuuden voidaan katsoa olevan perustuslain kannalta hyväksyttävää, koska vaatimus olisi laissa säädetty ja kelpoisuusvaatimukset liittyvät päiväkodin johtajan tehtävään liittyvään sisältöön ja vaatimuksiin.

Voidaan arvioida, että esityksen kelpoisuusvaatimukset eivät aseta estettä saavuttaa päiväkodin johtajan kelpoisuutta, vaan pikemminkin esitys loisi uusia mahdollisuuksia saavuttaa kelpoisuus ko. tehtävään.

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Sen mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Esitys tukisi tätä periaatetta siten, että säädettäisiin päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksiksi riittävän johtamistaidon lisäksi ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK) ja kasvatustieteen perus- ja aineopinnot (yhteensä vähintään 60 op). Näin varmistettaisiin, että päiväkodin johtaminen perustuisi sellaiseen osaamiseen, mikä tukisi lasten oikeutta laadukkaaseen kasvatukseen ja opetukseen.

Perustuslain 18 §:ssä säädetään oikeudesta työhön ja elinkeinovapaudesta. Sen mukaan julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Ehdotuksen

60 opintopisteen laajuisten kasvatustieteen perus- ja aineopintojen lisäopintovaatimus olisi välttämätön sosiaali- ja terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi ylempi AMK, suorittaneille varhaiskasvatuksen sosionomeille päiväkodin johtajan tehtävässä vaadittavan osaamisen kannalta. Sääntely ei tarpeettomasti rajoittaisi kelpoisten henkilöiden mahdollisuuksia hakeutua tehtävään eikä aseta eri koulutuspolkuja suorittaneita keskenään perusteettomasti eriarvoiseen asemaan.

Perustuslain 121 §:n 1 momentin mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Pykälän 2 momentin mukaisesti kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kuntalain (410/2015) 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa sekä sille laissa säädettyt tehtävät, joihin muun muassa perusopetuksen järjestäminen kuuluu.

Esityksessä ehdotettu muutos päiväkodin johtajan kelpoisuudesta ei puutu kuntien itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 31 § ja 75 §:n 5 momenttia seuraavasti:

31 §

Päiväkodin johtaja

Päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on riittävän johtamistaidon lisäksi kelpoisuus:

- 1) 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja kasvatustieteen maisterin tutkinto; tai
- 2) 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK), ja vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- ja aineopinnot.

75 §

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

Joka on aikavälillä 1.9.2013–1.9.2018 ollut virka- tai työsuhteessa varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä, johon hänen on katsottu täyttäneen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 10 §:ssä säädetyn kelpoisuuden, täyttää 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden ja on kelpoinen toimimaan 31 §:ssä tarkoitettussa päiväkodin johtajan tehtävässä. Joka on aikavälillä 2.9.2018–31.12.2029 ollut virka- tai työsuhteessa varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä ja joka täyttää 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden, on kelpoinen toimimaan 31 §:ssä tarkoitettussa päiväkodin johtajan tehtävässä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Laki

varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 31 § ja 75 §:n 5 momenttia seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

31 §

Päiväkodin johtaja

Kelpoisuusvaatimuksena päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoisuus 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään ja vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito.

31 §

Päiväkodin johtaja

Päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on riittävän johtamistaidon lisäksi kelpoisuus:

- 1) 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja kasvatustieteen maisterin tutkinto; tai*
- 2) 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (ylempi AMK), ja vähintään 60 opintopisteen laajuiset kasvatustieteen perus- ja aineopinnot.*

75 §

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

Joka tämän lain voimaan tullessa tai viisi vuotta tätä ennen on ollut virka- tai työsuhteessa varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä, johon hänen on katsottu täyttäneen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

75 §

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

Joka on aikavälillä 1.9.2013–1.9.2018 ollut virka- tai työsuhteessa varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä, johon hänen on katsottu täyttäneen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 10 §:ssä

Voimassa oleva laki

annetun lain 10 §:ssä säädetyn kelpoisuuden, täyttää 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden ja on kelpoinen toimimaan 31 §:ssä tarkoitetussa päiväkodin johtajan tehtävässä.

— — — — —

Ehdotus

säädetyn kelpoisuuden, täyttää 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden ja on kelpoinen toimimaan 31 §:ssä tarkoitetussa päiväkodin johtajan tehtävässä. *Joka on aikavälillä 2.9.2018–31.12.2029 ollut virka- tai työsuhteessa varhaiskasvatuksen ammatillisessa tai hallinnollisessa johtotehtävässä ja joka täyttää 74 §:n 2 momentissa säädetyn kelpoisuuden, on kelpoinen toimimaan 31 §:ssä tarkoitetussa päiväkodin johtajan tehtävässä.*

— — — — —